

Nyugatplusz

VIII. évfolyam 1. szám

ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (FŐSZERKESZTŐ)
FŐVÉDNÖK: **KONYÁRI JÁNOS** • ARCULAT: KOVÁCS GÁBOR

újnyugat

IRODALMI KÖR

ANGELA CAPORASO, FERNANDO AGUIAR, MARC DEB MŰVEIVEL

BÍRÓ JÓZSEF: Marc Chagall ... -, hogy • VÖRÖS ISTVÁN: Évkezdővers • HODOSSY GYULA: A piros almának nézett hős • DEBRECZENY GYÖRGY: prognózis • FILIP TAMÁS: Tiltott szavak • HEKL KRISZTINA: Csicseri történet • CSONTOS MÁRTA: Bozottúz-mágia • TÖZSÉR ÁRPÁD: Finite center • BOZÓK FERENC: A tanuló tanító író (Márairol) • RÓZSA BOGLÁRKA: Csak úgy, így • DRASKÓCZI ÁGNES: Formálódás • TÉPŐ DONÁT: Halott pénz?

BÚCSÚ CSUKÁS ISTVÁNTÓL

(1936–2020)

CSUKÁS ISTVÁN:
Hungária egyetem (39. oldal)

KISTELEKI DÓRA illusztrációja

VARGA IMRE
Totem

Kopár dombtetőn
február végi fényben
kiszáradt tölgyfa.

A NyugatPlusz megjelenését támogatta

BUDAPEST
BUDAPESTI FŐVÁROSI ÖNKORMÉNYKÉNT

Ára: 950 Ft

20001

9 772064 245802

CZEIZEL ENDRE SZELLEMI HAGYATÉKÁNAK ŐRZŐJEKÉNT A CZEIZEL INTÉZET A KULTÚRA TÁMOGATÓJA.

Névadónk, Czeizel Endre genetikus professzor kedvelt témája a kivételes tehetségek genetikai alapú kutatása volt. Természettudományos megközelítéssel elemezte a zenei művészek, költők, irodalmárok, tudósok kimagasló teljesítményének hátterét. E kutató munkájának eredményeit számos könyvben, tudományos és ismeretterjesztő cikkben közölte. Küldetésének tekintette a természettudomány és a művészetek kapcsolatának építését.

Czeizel Intézet

www.czeizelintezet.hu

EZERJÓ	4 KILÁTÓ	25
Marc Chagall ... – , hogy (Bíró József)	A Nyugat Plusz vendégei: Fernando Aguiar, Marc Deb, Angela Caporaso	
Mögötte valaki (Horváth Margit)	VADNYUGAT	28
Évkezdővers (Vörös István)	Kettőezer-hétszázötven (Horváth Margit)	
A piros almának nézett hős (Hodossy Gyula)	sorok (Schwalm Zoltán)	
Utas, holdvilággal (Bozók Ferenc)	A rossz éhség (Milan Rúfus – Varga Imre fordításában)	
egy fekete esernyő (Debreczeny György)	Asemic writing (Bíró József)	
Lakoma (Szilágyi Ferenc Hubart)	Jelenlét a Nyugatban (Petőcz András)	
Kötődés (Kaiser László)	7 Kandalló (Mádi Beáta)	
MESÉBESZÉD	Elfoglaltan / Csak úgy, így (Rózsa Boglárka)	
Egy kóbor macskához (Csontos Márta)	Férfiasan tökéletes (Tóth Lajos)	
zongora (Horváth Gábor Miklós)	Zavar (Fehér Kinga)	
Útirajz (Szauer Ágoston)	Már megint az Anna (Korda Zsuzsa)	
Bagatell (Fellinger Károly)	MANÉZS	32
Kitől boldogabb a Föld? (Vörös István)	Tavaszdik (Draskóczy Ágnes)	
prognózis (Debreczeny György)	Életkép (Filip Tamás)	
Tiltott szavak (Filip Tamás)	Hajnali (Bolemant László)	
A maglét (Hodossy Gyula)	Lufiként... / Hallgatás-hatás (Szepesi Zsuzsanna)	
Csicseri történet (Hekl Krisztina)	12 Derékszögű elforgatás (Juhász Zsuzsanna)	
ÁRNY-JÁTÉK	Káposztás ebéd (Novák Valentin)	
Bozottúz-mágia (Csontos Márta)	Formálódás (Draskóczy Ágnes)	
Holtak a temetőkertben (Fellinger Károly)	Remake (Morkuszt Tamás)	
Jöjjön a szél (Filip Tamás)	Tenger és ég (Boda Zsuzsanna)	
Finite center (Tózsér Árpád)	Hallgat a mély (Molnár József)	
ESSZÉ	16 Isten körül (Nagygyörgy Erzsébet)	
A tanulva tanító író: Márai Sándor (Bozók Ferenc)	LÁTÓTÉR	36
Kosztolányi Dezső: a költői szóvarázs megteremtője (Czeizel Endre)	Halott pénz? (Tépő Donát)	
	Adriano Spatola ... – , hogy (Bíró József)	

Nyugatplusz 28.

Független szépirodalmi folyóirat

VIII. évfolyam 1. szám · 2020 Tavasz

Fővédnök: Konyári János 1951-2017
Alapító-főszerkesztő: Szabó Zoltán Attila
Alapító-lapigazgató: Raffai Ferenc
Művészeti vezető: Kovács Gábor
Olvasószerkesztő: Spangel Péter
Grafika: Kisteleki Dóra

Felelős kiadó: EREF Hírvégnyökségi, Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti Társaság (1103, Budapest, Noszlopy utca 52. 1/3.)
Kapcsolat: erefbt@gmail.com

Nyomdai munkák: Tama Solutions Kft.
Terjesztés: Lapker Zrt. (1097 Budapest, Táblás u. 32.)

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Petőcz András (elnök), Bolemant László, Kálloy Molnár Péter

Az Újnyugatos művészek fogadóórája: minden hónap utolsó péntekén 16 órától a Hadik Kávéház újnyugatos tőrszaksztalánál.

Kiemelt terjesztési pontok: Lapker Zrt. országos hálózata, Írók Boltja.

Szerkesztőségi e-mail (írásművek küldése): happycaroffice@gmail.com
Szerkesztőségi e-mail (lappal kapcsolatos információk): nyugatplusz2012@gmail.com
Külön köszönet Miske Emőnek és Gulyás Györgynek.

A Nyugat Ma első száma 2010. október 23-án jelent meg. © Szabó Zoltán Attila
Az Újnyugatos Irodalmi Kör alapítása: 2012. november 12.

Előfizetéssel és terjesztéssel kapcsolatos egyéb információ: nyugatplusz2012@gmail.com

HU ISSN 2064-2458
A **Nyugatplusz** következő száma 2020. július 7-én jelenik meg.

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A folyóiratban megjelentetett művek csak a szerző, illetve a kiadó írásbeli engedélyével sokszorosíthatók. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.

BÍRÓ JÓZSEF

Marc Chagall ... – , hogy

mesélni annyi
mintha
éberálomban

•
néhány nappal
később
visszaidézte

•
már
már

•
egésszé

HORVÁTH MARGIT

Mögötte valaki

mikor fejtettél felhőrajzokat
hihetetlennek tűnő jövőképekkel
talpadat mikor nyaldosta
a fűben henyelő harmat
simogattad tenyered melegével
a patak csordogáló jéghideg vizét
vártad az augusztusi csillaghullást
ahol ágyad a mező karod a párna
elhiszed ha az akác leveleit tépkeded
hogy a végén kiderül szeret, nem szeret
számoltad a villám és a dörgés közti időt
hogy gyorsan még elbújhass valakivel
vagy áztál már bőrig úgy hogy
közben egy száj melegített fel
volt már úgy hogy kimondtad a neved
és tudtad mögötte valóban ki van

BOLYHOS
PÁLINKA

Minden cseppjében gyümölcs

www.bolyhos.hu

VÖRÖS ISTVÁN
Évkezdővers

Mért érzem gazdagnak magam
még akkor is, ha nincsen pénzem?
Fölösleges szó annyi van,
de nincs szégyen, ha nincs szemérem.

És csak kíváncsiságból kérdem,
míg meg nem gondolom magam,
mi újság fönt, és mi a mélyben?
Isten nincs is – vagy annyi van,

ahány sejt az emberi testben?
És melyik válasz jó neked,
hogyan azt hidd, jól látom a dolgot?

Hogy élek, az csak úgy adódott?
Megteremtett az értelem?
Vagy semmi szándékos nincs ebben?

MISKE EMŐ: Gótikus tér

HODOSSY GYULA**A piros almának nézett hős***Főhajtás Tózsér Árpád művészete előtt*

Szívemben őrzöm azt az egyedülállóan szép, varázslatos kastélyt, amelynek tégláit tehetőséges, kifinomult érzéki ujjak gyúrták mefiszatókból, wágnerekből, keplerekből, luciferekből. A kastély fő tartópillérét faustusból faragták, a tetőszerkezetét, szercimolnárból rakták, ablakait más-más anyagból készítették, az egyiket püthagoraszból, a másikat odüsszeusból, a harmadikat palamedészből illesztették a megfelelő helyre. Az ilyen míves ablakokból, melyek egyik másikján görcsös, okker ecetfa lóg be, nevezhetnénk rálátásnak, vagy akár összekavart rendnek, van vagy ezer. De a fő látványosság még hátra van, önmagában csak ezért is érdemes oda utazni, a dolgok sűrűjébe, hogy meglásd ezt a szonett-koszorúkkal, jambusokkal, epigrammákkal díszített lenyűgözően szép főbejáratot. A nap folyamán, ha még találkozhatunk, találkozunk a kastély messze földön híres főkomornyíkjával, Mitterl úrral is, az maga a teljesség, a globális ártatlanság. Mitterl úr, a mester, a valami és a semmi, az emlék és a képzelet, a lenni, és a lenni se, a születő csecsemő falujában csend, a csapzott hajú fiatalasszony, Ó Mitterl úr, a kör és a köz, a pogány Tózsérék, a piros almának nézett hős, a mitteleurópai mittelszolipszizmus, a le nem pottyant egymásrautaltság.

BOZÓK FERENC

Utas, holdvilággal

Ez a vonat most van indulóban.
Végleg itt marad, mit itt feledtél,
ez a vonat vissza már sosem tér.
Őszi bánat zeng az indulóban.

Mozdonyát a végtelenbe fúrja.
Visszanézni vágysz, hiszen haladtál,
mégis úgy hiszed, hogy elmaradtál.
Ez a vonat vissza nem jön újra.

Ez a vonat színezüstre festve.
Szíve láng, de színezüst a teste.
Visszanézni vágysz, de zárt az ablak.

Semmi baj. Ne félj a búcsúzástól,
„ulpius tamásos” ifjúságtól.
Eltűnődve integess magadnak.

SZILÁGYI FERENC HUBART

Lakoma

Nagy bánatára sűrke tapsifülnek
halott a táj ma: tüske és bogáncs,
a rét fűvére dérvirágok ülnek –
az almafán kacér a zsenge háncs!

Gyerünk a kertbe, hogyha űz az éhed,
lerágni mind, a kár kit érdekel?!
A vaksi gazda nem vesz észre téged,
s a fák maholnap úgyse férnek el.

Az ötletet goromba tett követte,
amazt pedig sebes vadászsörét,
imát alig rebegtek el felette,
rotyogva főtt a paprikás ebéd.

DEBRECZENY GYÖRGY

egy fekete esernyő

kinyílik majd eltávozik
egyenletes sebességgel távolodik
egy fekete esernyő
vagyis elkezd végezni

egyenes vonalú
egyenletes mozgást végezni
egyenlő időközök alatt
egyenlő területeket járn be

egészen a buszmegállóig
ahol csuklik egyet
de nem csuklik össze
csak szépen összecukja magát

és felszáll az éppen érkező
csuklóbuszra

KAISER LÁSZLÓ

Kötődés

Én úgy kötődtem, hogy megtagadtam,
kirobbantam vagy távoztam halkán,
bármi történt, végig ott maradtam,
úgy éltem tovább, hogy belehaltam.

CSONTOS MÁRTA

Egy kóbor macskához

Vagy te árva, senki tulajdona,
vagy te mindenkié, akinél ott
a falat, nehéz madárszárnyak
húznak feletted, s a szent ünnep
színpadán nem fénylenek neked
a csillagok, nem adnak éteri
meleget. Neked a szőnyeg az
idegen küszöb előtt túl hideg.
Az ezüstös decemberi levegőben
szeretnél inkább halálhozó
bagoly lenni egy távoli, temető-
kerti ágon, szeretnél tollpihe
lenni, mely megpihen végleg
a súlytalan némaságon.

Neked már mindegy, mennyi
ajtot ráz meg a fagyos szél téli
éjszakákon, elnémultak feletted
a madarak, itt maradtál küszöb-
lakó a befalazott kétségbeesésben,
itt maradt lenyomatod, mint
egy eltévedt sóhaj gyengülő
lázádon;
Beteljesült rajtad az isteni harag.

SZAUER ÁGOSTON

Útirajz

Város. Leszállsz a buszról.
Oly egyformák a boltok.
E nép, a napsütéstől,
már azt hinnéd, hogy boldog.

A ritmus és a szó más.
De van fű, tó, hárs, kőris...
És barna, bús szobákban
Baudelaire-t olvasnak ők is.

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

zongora

molto espressivo

pokolba kívántam a zongoratanárt
többet gyakorolt mint egy zongoraművész
ha rájött a zongorázhatnék éjszaka
is elgyakorolt néhány Chopin-keringőt
onnan lehetett tudni nem az angyalok
muzsikálnak mert az angyalok nem játsszák

ugyanazt a dallamot háromezerszer
délután sem alakult jobban a helyzet
a tanítványok dübörögtek odafent
és az unokák csak úgy rengett belé a
plafon nem ritkán a csillár is megmozdult
aztán egyszer csak elcsendesedett minden

a jó zongoratanár agyvérzést kapott
járni beszélni tanult a felesége
támogatta később már vásárolni is
magával vitte éveket öregedett
társát egyszer csak zongoraszó hallatszott
odafentről először néhány hang halkán

szégyenlősen tanárunk ujjgyakorlattal
próbálkozott mint akit lopáson kaptak
olyan hevesen kezdett verni a szívem
jól esett hallani ezt a próbálkozást
hirtelen az is átfutott az agyamon

FELLINGER KÁROLY

Bagatell

Öreg, szűk temető.
Néhány sír már szinte
a földdel egyenlő.
Lerövidítik az utat.

VÖRÖS ISTVÁN

Kitől boldogabb a Föld?

Hogy én vagyok hibás,
nem is vitás.

Hogy én hiba vagyok,
nem nagy dolog.

Az én-hiba vagyok,
mégis ragyog,

ragyog, ragyog, kihúny,
amit csak ún

az a másik szegény
bajteli én.

Hogy én vagyok a jó,
az tudható.

Hogy semmilyen vagyok –
hozzá szokok.

De nem hozzám szökik,
ha álmodik

se hölgy, se lány, se nő.
De mérhető

a rám zuhant közöny.
Hát elszököm,

vagy inkább elszokom,
bár fáj nagyon,

a bevált régítől.
A baj jelöl

meg, aztán összedől.
Kitől, kitől

lesz boldogabb a Föld?
Jövőd töröld,

ne emlékezz soha.
Ez a sora

majdnem mindenkinek.
És most mi lesz?

Már nem kérdik, mi lesz,
az égiek.

Csak hagyják, hogy legyen.
Völgyön, hegyen

támadjon rémület.
Az űr süket.

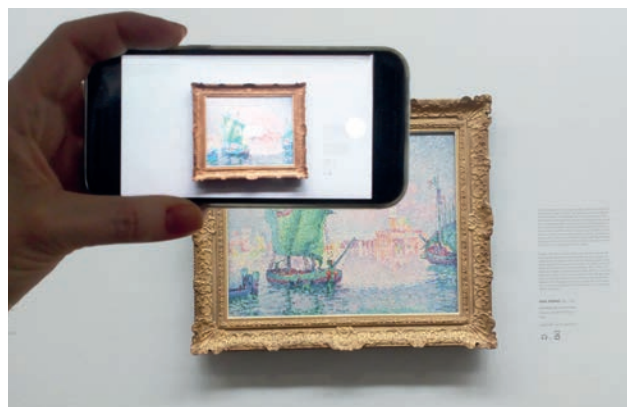
A semmi suttog és
a van kevés.

Az én, az ő, a te
a végzete.

DEBRECZENY GYÖRGY
prognózis

régen minden jobb lesz

FILIP TAMÁS

Tiltott szavak

Az intenzív osztály ablakán át egy pohárnyi fényt ad a habzóborász. Csak egy biccentéssel köszönöm meg, mert a tiltott szavak listája hosszú, és még nem jutottam a feléig se.

Szabad? Nem szabad? Nem tippelek, inkább előveszem egy holt költő összegyűjtött verseit; ő még úgy beszélt, mint egy király, olvasójaként legföljebb udvaronc lehetek, ő közszerelő, ki minden átvilágításon túlesett, nekem mindig besípol a beléptető kapu.

Isteni csoda, hogy végül idáig jutottam, nem mintha tudnám, hol vagyok. Hogy innen hová, azt csak ünnepek után fogják elárulni. Már látom, ahogy mosolyogva közlik: *Látogatója érkezett.* Én bölintok, beengedik, ő magához ölel.

MISKA EMŐ: Mátra alján

HODOSSY GYULA

A maglét

Megtaláltam a magokat,
kicsiket, nagyokat, több százat,
annyit, amennyit elbír a lelkem,
ezeréveseket, puhákat, keményeket,
aprókat, színeseket, fehérreket,
a megfoghatatlanakat, a tévedhetetleneket.
A gonosz már csírázott,
a gyűlöleté szárba szökken,
az irigysége gyökeret eresztett tenyerembe, átdöfve bőrön,
rátekeredve kezem csontjaira, lebénítva újaim.
A barátságát elvesztettem, a szeretetét elfújta a szél.
Teli fájdalommal, gúzsba kötve,
járom a Mátrát, újabb magok után kutatva,
talán ez az egyetlen igazi küldetés,
amely megszül, hogy megölhessen.

TÖRZSASZTAL SZABÓ ZOLTÁN ATTILÁVAL
WEB TV & CULT

Nyugatplusz

Törzsasztal
Szabó Zoltán Attilával

HEKL KRISZTINA

Csicseri történet

(egyéni gyűjtés, a nép szája nyomán)

Volt egyszer, hol nem volt, az Óperenciás tengeren innen és Lábatlanon túl, volt a világon egy nagy falu. Mindenféle népek lakták, kiskirályok és szolgálóik, legények és leányok, doktorok és betegek, rablók és pandúrok, gazdagok és szegények, így éltek ők egymás hegyén-hátán, nagy összevisszaságban.

Ez a temérdek ember nem gyalogszerrel ment, mendegélt ám, és nem is lóháton, hisz' ennyi lovat nem hordott hátán a Föld. Helyette mindenféle furfangos szerkezeten utaztak, pőfékelő drótszamáron, kormot prüszkölő hintón, és ha el akartak jutni más királyságokba, hatalmas szárnyú gépmadárra ültek, így téve meg az ezer mérföldes utat. A csudálatos gépmadarak sok aranykrajcárt hoztak gazdáiknak, kik teli bugyellárisukkal meg nem elégedvén egyre kapzsibbá váltak, reptették madaraikat télen-nyáron, esőben és hóban, villámlásban, szélviharban. Tették ezt mindaddig, míg az egyik madár zuhanni nem kezdett. A hírt krónikások vitték szerte a világon, a nagy falu lakói pedig megvitatták a dolgot egymás között, ekképpen:

Horror a fedélzeten: zuhanó repülőgép, rémülten sikító és hányó utasok.

Komentek:

Pletykás Palkó: Én biztosan elmormoltam volna egy miatyánkot, de az a nő a videón! Két nagy pofon hiányzott neki, attól észhez tért volna. Miért kellett így sikoltoznia?

Kemény Gyurka: Pletykás Palkó, a szívemből szóltál. Úgy visítózott, mint az újévi malac. Ököllet vertem volna be neki.

Tündér Katinka: Pletykás Palkó, voltál már hasonló helyzetben? Szerencsétlen utas megijedt, azt hitte, meg fog halni.

Nevenincs királykisasszony: Tündér Katinka, inkább halt volna meg, le kellett vennem a hang-erőt kettesre, hogy végig tudjam nézni a felvételt.

Pletykás Palkó: Tündér Katinka, voltam már turbulenciában, úgyhogy buktad ezt a kommentet. Mellékesen megsúgom, nem voltak életveszélyben.

Tündér Katinka: Pletykás Palkó ezt honnan veszed? A gép zuhant és rázkódott. Ketten eszméletüket veszítették. Biztosan megsérült a gép.

Kemény Gyurka: Tündér Katinka jobb lenne, ha gondolkodnál, mielőtt ostobaságokat írsz, és rémhíreket terjesztesz. A gépnek kutya baja nem volt, hepehupás úton jobban rázkódik a kocsis. A hisztérika sikoltozása volt életveszélyes, attól ájultak el. A gép simán kibírt volna ennél többet is.

Tündér Katinka: Kemény Gyurka, tisztán látszik a felvételen, hogy az utastérben repkednek a csomagok.

Pletykás Palkó: Kemény Gyurka, teljesen igazat adok. Aki nem bírja a repülést, járjon vonattal, vagy szedálja le magát.

Furfangos Juliska: Pletykás Palkó engem a hangos imádkozásod jobban zavart volna, mint a sikoltozás. Vágtalak volna szájon?

Pletykás Palkó: Furfangos Juliska, te beteg vagy. Kezeltesd a dührohamaid!

Cinkotai kántor: Nem értem, hová jutott a világ. Miért van ennyi agresszió?

Nevenincs királykisasszony: Cinkotai kántor, az agressziót a felesleges visítozás okozza, ami annyira idegesítő, hogy le tudnánk ütni az elmeroggyant nőt.

Kotnyeles Klárika: Nevenincs királykisasszony, a stewardess is zokogott.

Furfangos Juliska: Kemény Gyurka, egyetlen repülőgép sem bír ennyit, a pilóta kényszerleszállást hajtott végre. Olvasd el a cikket a videó alatt!

Kemény Gyurka: Furfangos Juliska, azért kellett leszállni, mert pánik tört ki a fedélzeten. Az ordibáló nő tehet mindenről.

Pandúr Mátyás: Meg kellett volna büntetni csendháborításért. Már régen börtönben lenne a helye.

Veres vitéz: Azt írják a cikkben, hogy beszálláskor sem volt rendben minden. Megszólalt a tűzjelző. Egyáltalán miért indították el a járatot? Szerintem a repülőtérsaságot kellene feljelenteni.

Mindentudó suszter: Veres vitéz, a repülőtérsaság nem hibázott. Mindenben maximális pontossággal jártak el. A gép nem zuhant, a pilóta csupán meggyorsította a landolási műveletet.

Veres vitéz: Mindentudó suszter, miért véded őket? Nekik dolgozol?

Mindentudó suszter: Veres vitéz, nincs közöm a céghez. A géppel semmi baj nem lehet, hiszen azóta is folyamatosan repül, nyomon követheted a repüléssel foglalkozó weboldalakon.

Kotnyeles Klárika: Mindentudó suszter, ha a géppel nem volt baj, akkor a pilóta volt a hibás. Fiatal gyerekeket ültetnek a pilótafülkébe. Amikor a menyemmel ugyanezzel a légitársasággal Olaszországban jártunk, akkor is rángatták a gépet, hullámvasút volt a fel- és leszállás. Nem sikerült a landolás sem, úgy odacsapták a repülőt a betonhoz, hogy azt hittem, kettétörök. A kis menyemmel egymás kezét szorítottuk.

Kemény Gyurka: Kotnyeles Klárika, aki nem bírja, hogy egy kicsit liftezik a gyomra, járjon gyalogszerrel, vagy legalább ne írja le úgy az utazást, mintha élete utolsó másodpercei peregnének.

Mindentudó suszter: Kotnyeles Klárika a pilóta földhöz csapja a gépet, mert fiatal és tapasztalatlan? Ezt komolyan gondolod? A robotpilóta lehozza a kifutópályára nulla méterig, és elég a kigurulás előtt átvenni tőle az irányítást. A leszállás mikéntje nem a pilóta tapasztalatától függ, hanem az időjárástól. Ha jeges a pálya és fúj a szél, a legtapasztaltabb pilóta is erőteljesen fog leszállni, mert ilyenkor így kell. Ha sima jégre ráhelyezel egy tárgyat, az csúszni fog, míg ha ráejted, akkor nem.

Veres vitéz: Mindentudó suszter, vezettél már valaha repülőgépet?

Mindentudó suszter: Veres vitéz, nem, de járatos vagyok a témában. Az egyik ismerősöm a Malév-nél dolgozott, tőle tudom. Tehát ha most leállsz velem vitatkozni, az olyan, mintha őt akarnád meggyőzni.

Kotnyeles Klárika: Mindentudó suszter, nyár volt, nem volt jeges a kifutópálya, eső sem esett, sőt, még csak szellő sem lengedezett.

Mindentudó suszter: Kotnyeles Klárika, a szél erősségét te nem tudod megítélni.

Kemény Gyurka: Kotnyeles Klárika, ha nem vagy elégedett, szíved joga, de akkor legközelebb végezd el te magad a leszállást!

Tündér Katinka: Pokoli élmény lehetett. Nagyon sajnálom szegény utasokat.

Nevenincs királykisasszony: Tündér Katinka, nem értem, miért kell túlparázni. Ha zuhan a gép, úgysem tudnak mit csinálni, sajnos.

Megrendelhető:
happycaroffice@gmail.com
erefbt@gmail.com

CSONTOS MÁRTA

Bozóttűz-mágia

Lángok harapdálják
a kivérzett bozótot,
nincs kommunikáció
az üszkös csonkok között,
forró kövek alá szorultak
az életjelek, az árnyékok
befulladtak a parázsló
sárba, leégett a kendő
a lombok arcáról, a Nap
is kiolvadt az ég gerincén,
erősödik a Rém apokaliptikus
szorítása.

Az erdők zöld haja megtörtén
zizeg a hamufelhők dombján,
ezernyi menekülő lélek
remeg egy semmibe száguldo
fénygerendán.

Szörnyeteg tűzmadarak
szórják csőrükből a lángszóró
magot, földönfutó lett az
élet, nincs ki megőrizze a
védtelen holnapot.

KISTELEKI DÓRA illusztrációja

FELLINGER KÁROLY

Holtak
a temető-
kertben

Gondolatom
trójai faló,
a magam tárgya
vagyok.

Isten
bevállalja
a statiszta szerepét.

FILIP TAMÁS

Jöjjön a szél

Eltelik minden gyorsan, csak
a mának nem tud vége szakadni soha.
Pedig a világfa lombjában az ég lakik.

Azt hiszem, oda tartok, de előtte
még kihúzkodom sötétséggel teli
fiókjaim, és előhívom a függönyök
mögé bújt ígéretéseimet.

A függönyök zászlók. Senki nem
érti, miért lobognak a csukott
ablakok mögött. Kitárom, jöjjön a szél,
csitítsa el a vágatózó függönyöket.

TŐZSÉR ÁRPÁD

Finite center

(Naplójegyzetek 2013-ból)

Pozsony, 2013. január 7.

A tizennégy karátos autóban kutakodom. (Az ilyen című regényben persze.) Meg akarom írni a tízéves Skoda Fábiam történetét, nevezetesen azokat a Rejtő tollára kívánczó kalandokat, amelyek közepette a Kossuth-díjamból *anno* szinte már a díjátadás másnapján kocsit vettem, s eszembe jut, hogy Rejtő „tizennégy karátos autója” is azzal kezdődik: a főhős elnyeri a Nobel-díjat (igaz, hogy kártyán és egy fizikustól, de hát végül is minden díj a szerencse dolga kicsit), s össze akarom kapcsolni a két sztorit, de nem megy.

Gorcsev Ivánt, a Rangoon teherhajó matrózát ugyanis nem annyira az aranyból készült Alfa Romeo érdekli, mint inkább a tulajdonosa, a szépséges Anette, így hát a meséje

nem egészen pászol az én kalandjaimhoz. De a Rejtő-könyvet bújva a harmadik-negyedik oldalnál már amúgy is elfelejtem a Fábiamat, engem is el-eltalálnak Gorcsev mázsás pofonjai, magukkal ragadnak a történet izgalmas bakugrásai, s már csak az a talány érdekkel, hogy mi köti le vajon a figyelmemet annyira ebben a furcsán intellektuális mesében?

Aztán rájövök, hogy a kérdésemben már ott a válasz: Rejtő történetei valóban mesék, népmesék: az értelmiségi népség „népmeséi”. Úgy olvassuk őket, mint mondjuk a medvékkel szántó Erős Jánost: tudjuk, hogy a felszínük fikció, de valahol a mélyben (főleg a nyelv mélyebb rétegeiben, a stílus eresztékeiben) bizony igazak.

KISTELEKI DÓRA illusztrációja

Árny-játék

Január 12.

Tegnap délután meglátogattuk a 83 éves Dobos Lacit: szívet facsaró látvány volt. A nagybeteg író még mindig szálfatermet, energikus arc, de már csak töredékmondatokban képes beszélni. Gustáv Husák, Ludovít Pezlár – húsz-harminc éve halott szlovák politikusok élnek benne, velük tépelődik, vitatkozik, nekik ír beadványokat. Az én nevemet még tudta, Mácsét, Cselényiét (hárman voltunk a „küldöttségben”) már nem – igyekezett nem néven szólítani őket. Éva (a felesége) egy karácsonyi üdvözlötet mutatott, Görömbei írta. Az írás szinte olvashatatlan, szellemileg Görömbei Bandi is szétesőben van. – Érkezésünkkor, az ajtó előtt, beköszöntőként, a *Mennyből az angyalt* énekeltük.

Január 18.

Meghalt Bereck Jóska, a szlovákiai magyar irodalom és a Csallóköz eredeti hangú, senkivel össze nem téveszthető novellistája, regényírója. Van az írásaiban (s volt a megjelenésében is) valami elegáns rejtélyesség, valami külföldi. Egyszer egy írásomban Miskin herceghez hasonlítottam. Csakhogy neki az a sors jutott, hogy nem Svájcban, hanem a Csallóközben volt „külhoni”. Magyarországon is idegen volt persze: nem jegyezték az írásait.

S valószínűleg a halálát sem fogják jegyezni. Jegyzem hát legalább én.

Február 17.

2012-ben meglepően sok (14) kritika és tanulmány íródott és jelent meg a dolgaimról. Mi ez? Végkielégítés? Úgy olvasom őket, mintha már a saját utókorom volnék. Mintha élő alkotóként már nem is léteznék. Valami azt súgja, hogy a 2012-es év volt az utolsó aktív évem. S nemcsak azért, mert kiléptem a Madách Kiadóból s már nemigen élvezem az írást sem, hanem azért is, mert úgy érzem, fizikai létezésemben is befejeződöm lassan. Az érzékszerveim (szemem, fülem, agyam) sorra bezárulnak, s az információk kinn maradnak. S a bent és kint nem találkozhat a jótékony tapasztalásban – mint két szomszédvár, megközelíthetetlenek egymás számára.

F. H. Bradley két ismeretlenéhez nincs személyiségsszervező *finite centerem*.

Február 18.

Úgy tűnik, a gének kártyapaklija minden születéssel újrakeverődik, s minden emberi élet

egy új játszma az evolúció nagy pókerében. De a lényeg: a születésünk előtti időkből semmire sem emlékszünk, joggal remélhetjük hát, hogy a halálunk utáni idők is pontosan olyan öntudatlan, néma konformációja lesz az elemeknek, mint amilyen a születésünk előttié volt. Azaz a halálunkkal valóban véget ér a gyötrelmünk, s nem kezdődik a lét nélküli, pontosabban a lét emlékeihez kötött tudat pokla.

Mikor testi bajaim a halál sejtésének közélébe sodornak, leginkább a bomló elemekben tovább élő tudatom és emlékezetem lehetséges gyötrelmétől tartok.

Február 20.

Az ember borús pillanataiban (s 78 éves korában egyre több a borús pillanata) számadásokat készít. Írásai végrendeletekhez kezdenek hasonlítani, aztán eltelik egy-két nap vagy egy-két hónap, s azon kapja magát, hogy a testamentumai ellenére is tovább él, s érzi, hogy mese nincs. Bradley rég meghalt, megint neki kell veselkednie a sziklájának s görgetni fölfelé a hegyen, legyen ez a szikla bármennyire is abszurd, mert addig, ameddig dolgozik, legalább van valamije: *a sziklája az ő jószága* (Camus). S megint leemelek, véletlenszerűen, egy-egy könyvet a polcomról, s belelapozok az asztalomon gyűlő irodalmi folyóiratokba.

Február 21.

Oravecz Imre 70 éves. Az És is köszönti. Károlyi Csaba köszöntője remek; néhány kulcsszó, és Oravecz Imre életműve megmozdul, lélegezni kezd: *parasztregény, bálnavadász, Szajla és Amerika a magyar irodalomban, 1972 szeptember – szeretkezés helyett beszélgetés*. – Tegnap ülésezett a Magyar Művészeti Akadémia irodalmi tagozata. A szervezők *Falu-mitológia tegnap és ma* címmel tudományos értekezletet terveznek. Kíváncsi vagyok rá, milyen lesz a résztvevők Oravecz-recepciója. Az ülésen megjegyeztem, hogy ügyeljenek, ne csússzanak vissza a falu-mitológia tegnapi („népi”) nyelvébe. Ma érvényes nyelvet kidolgozni a tárgyhoz – ez lehetne a feladata az ilyen új mozgolódásoknak. Hozzászólásomra Á. I. reagált, s úgy érzékeltem, egyben a jelenlevők véleményét is megfogalmazta: *A más nyelv, más falut, hamis mitológiát szállítana*. – Oravecz faluképe vajon hamis mitológia? – Esterházy Péter, ugyancsak az És

említett számában, néhányunkról (Szilágyi István, Grendel Lajos stb.) úgy ír, mintha mi már is kiléptünk volna az MMA-ból. Nem tervezem a kilépést, bár kívülről bekiabálni könnyebb, mint bent küzdeni, vitatkozni, de halálbiztos, hogy eredménytelenebb.

Február 27.

Az *Iskola a határon* keresztény Törless... A racionalista Törless józan megfontolásból hagyja ott az iskolát, a katonai reálból megszökö Medvét egy, az úton rugdosott konzervdoboz vezet vissza az iskolába, azaz valami rejtélyes hatalom. Hogy mi, azt akár a fejezetcímekből is kikövetkeztethetjük: *Non est volentis* (Nem azé, aki akarja – mármint a „kegyelmet”), *Sem azé, aki fut...*

A két cím ugyanis Szent Pál intéséből való (A rómaiakhoz), s a teljes mondat így hangzik: *Nem azé a választás* (azaz az isteni kegyelem), *akinek arra akarátja vagyon, sem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené.* – A Törless...-ben minden hatalom a rációé, az *Iskola a határon*-ban Isten a mindenható.

Február 28.

A tudásnak is van tudatalattija – mondja Foucault. Meg a nem-tudásnak is – mondom én. L. Cs. (telefonon szinte napjában beszélgetünk, vitatkozunk, veszekszünk) csak az információ szintjén tudt ezt-azt Foucault-ról, de a Foucault-nem-tudásának van egy olyan szintje (tudatalattija), amely valamiféle létminőségként képes benne (L. Cs.-ben) működni, s például rám hatni. (Valószínűleg ez a nem-tudás-alatti tudás írja a kitűnő verseit is.) Ahogy

Foucault *A szavak és a dolgok*-járól előadta a nem-tudását, az beindított bennem egy egészen más irányú, de mindenképpen L. Cs. Foucault-nem-tudásához köthető tudatfolyamatot, s egyszer csak azon kaptam magamat, hogy már *Eco Foucault-ingáját* olvasom, nevezetesen a regénynek azt a fejezetét, amelyben az olasz partizánok a német SS-ektől zsákmányolt, akna-felkutatásra kiképzett dobermanokat gombakeresésre használják. Így lett L. Cs. Foucault-nem-tudásából egy egészen más jellegű ismeret, de mégiscsak ismeret: a kant elméleti és gyakorlati észnek egy triviális, „modern” formációja.

Március 2.

Miben hisztek ti makacs égitestek? S miben, ti, makacs emberek, hogy még nem estetek véglegesen egymásnak, hogy még mindig van emberiség, s nem követett el az élet reménytelensége, sőt abszurditása miatt kollektív öngyilkosságot?! A hívő Istenben hisz, s istenhite visszasugárzik rá, s ez teszi erőssé. Az erős ember önmagában hisz, s ez elég neki a túléléshez. De miben hisz az elgyávult testi-lelki nyomorék, a ravaszkodásra kényszerülő gyenge ember? Abban, hogy a világ becsapható, hogy cselekkkel, csalással, szerencsejátékkal ő is elvegetálhat a többi között?

Ki kell ábrándítanom *a pisla, hunyorgó ravaszsgót*: nem a világ csapható be, hanem csak a szeretet, csak az apa, anya, a család csapható be, azok, akik rendületlenül hisznek a tékozló fiú megtérésben. *Félnek emlékeim, mert messzi van a kedves.* Félek, hogy egyszer nem leszek elég erős ehhez a hithez sem.

Hangzó

Nyugatplusz

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA szerkesztésében

Megrendelhető:

happycaroffice@gmail.com
erefbt@gmail.com

Hangzó Nyugatplusz

Hangzó Nyugatplusz 2

Hangzó Nyugatplusz 3

Pest-budai mozaikok
Talány Akasztik

BOZÓK FERENC

A tanulva tanító író: Márai Sándor

„Istent soha nem tudtam elképzelni, valószínűleg, mert nem emberi és földi, hanem isteni. Az ember, amikor elképze- li és képen vagy szobor alakjában kifejezi az Istent, mindig valamilyen szakállas ősapát képzel el és fejez ki, egyfajta törzsfőnököt, sok hajjal, peplumban, gyapjas szakállal, mint egy rabbit vagy francia tanfelügyelőt. Így ábrázolták a görögök és a rómaiak Zeust és Jupitert, így a kereszténység az Atyát. Ez az ábrázolás mindig megzavart, szégyen- érzettel töltött el. Az ilyen emberszabású Istent, aki- nek ondolált szakálla van, s orra is van, melyet időn- ként nyilván kifúj, nem érezhettem igazi Istennek. Az Atya, Fiú és Szentlélek ábrázolásai közül csak a Szentlélek elképzelése tetszett Istenhez méltónak. Is- ten alkotta és igazgatja a világot, s ezért bizonyos, hogy a világ hasonlít Reá is – de Isten nem lehet em- beri, mert máskülönben borbélyhoz is kellene járnia. Ez az együgyűség mindig felbosszantott. Az én Is- tenemnek nincs szakálla, sem pepluma. Minden dol- gok mögött van, mint Erő és Értelme. Isten számom- ra a Szándék, mely áthatja a világot. Ez a Szándék tudatos. Ezért tudok beszélni vele, hamis elképzelések nélkül, ahogyan a parányi értelem beszél a végső, a nagybetűs Értelmmel.”

(Az Istenről)

Arisztotelésztől a skolasztikus gondolkodókig hangoztatott igazság, hogy a Természetfeletti a természetesre épít. Az immanencia erős, de a hétköznapi izzadságos munkával faragott építőköveiből épül a gigantikus méretű, kozmosz- ba magasodó transzcendens katedrális. Népie- sebben és egyszerűbben úgy is mondhatnám: „Segíts magadon, Isten is megsegít.” Márai úgy kémleri az Eget, hogy közben nem bukik el a sa- ját lábában sem. Amit cselekszik, mond vagy ír, megtapasztalt, a gyakorlat vagy a morál ál- tal igazolt. Afféle tanulva tanító író. „Docendo discimus”, azaz tanítva tanulunk, valljuk Sene- ca óta. De tanulva is taníthatunk, vallja Márai.

A fenti idézetben Istent ugyan megfosztja minden antikos antropomorfizálásától, de még- is hiszi, hogy a test, az anyag és a fizikai tevé- kenységek beleépülnek a nagybetűs Egészbe. A

füves könyvet, mint furcsa „műfajt”, kissé félre- értjük, ha eredeti jelentésében használjuk. Ere- detileg szigorú értelemben azt a könyvet ne- vezték füves könyvnek, melyben konyhakerti növények vagy erdők, mezők hasznos növényei felhasználhatóságáról kaphatott az olvasó hasz- nos tanácsokat, recepteket. De már a korai fü- ves könyvek is kiterjedtek életvezetési tanácsok- ra és a lélek vagy a morális életvezetés dolgaira is. Tehát nemcsak testi, hanem lelki kalauz is igyekezett lenni. Nemcsak az inneri foglalkoz- tatja, hanem a túli is. Az átfogó füves könyv te- hát igyekszik egyaránt otthonosan mozogni az immanens és a transzcendens szférában. Fél- réérthetjük a füveskönyv fogalmát akkor is, ha csupán Epiktétosz, jóval később Márai, Weöres vagy Hamvas bölcselkedései képződnek meg bennünk a szó kapcsán. Hagyományos értelemben a füves könyv (mint műfaj?) olyan könyv, amely egyszerű példákkal igyekszik segíteni azokon, akiknek a „szívük fáj”, vagy „elhagyta őket az Isten”. Eligazítást próbál adni a vallási és bölcséleti kérdések elvontabb és a gyakorlatia- sabb, köznapibb emberi életkérdésekben egya- ránt.

A Füveskönyv fogalmát, elődeihez hason- lóan, Márai is igyekezett tisztázni az olvasók előtt. Morális és szellemi tapasztalatai mel- lett ad az olvasóknak konkrétabb, konyhakerti vagy öltözködési és egyéb, olykor banálisnak mondható köznapibb, gyakran kétes hitelű ta- nácsokat is. Kitér az almára, vagy a reszelt ré- pára csöpögtetett citrom emésztésre, bélrend- szerre és szemidegekre gyakorolt jótékony egészségügyi hatására is, aztán meghökken- tő koffein-kúrát javasol fejfájásra, vagy „az öltöz- ködésünkkel egyáltalán nem kell törődni” lakoni- kus, ám vitatható intelmére, vagy azt javasolja, hogy ha már valaki cigarettázik, ásványi betét- tel tömött füstszűrő szipkákon át szívja magá- ba a mérget.

Jól ismerjük Szent Ágoston mondatát: „Nyugtalan a szívem, míg meg nem nyugszik ben- ned, Istenem.” A többi körülmény (vagyon,

hírnév, siker) mind csak szemfényvesztés, szemünkbe hulló aranypor, ami elvakítja látásunkat. Márai így fogalmaz a Játékos című költeményében: *„A világot építi a vágy, / a világ hordozza az embert, / az ember megszüli a vágyat. Az ember vágya: Isten.”* Senecával vallja, hogy erkölcs nélkül nincs ember. Miként a régi nagy guruk, szentek és aszkéták, a testet és az érzéki szenvedélyeket nem engedi útjára, inkább idomítandó fenevadnak nevezi. A testet, érzékeket és általában az anyagvilágot Márai szerint nem tagadni és elhagyni kell, hanem idomítva használni a lélek javára. A sztoikus léleknyugalom elérése érdekében a test regulázását indokoltnak tekinti. Köztudott, hogy Máraira jelentősen hatott a sztoikus bölcsélet. Senecáról írt például verset is. Ennek legerőteljesebb manifesztuma az *Arról, hogy aki megtudott valamit, egykedvű lesz* című fejezet. Említettem, hogy az idézett szövegrészletben Istent dezantropomorfizálja és anyagtalánítja is, ugyanakkor az anyagvilág isteni relációjáról is ad tanítást. Ugyanezt teszi számos versében. Érdemes erre is figyelni, hiszen költészetére sokkal kevesebb figyelem esik.

Ezt írja *A mintázó* című versében:

*„Magyarázd el, mintázó, titkodat, / miért farag-
tad a fűszálakat hegyesre, / mire vagyunk csak úgy
a létbe vetve, / kerek és görbe formákba jegyezve?”*

Isten nyomait nem csak a lélek belső, immanens utazásaiban leli meg tehát, hanem a kozmoszra is figyel, és ott is rendszeralkotót feltételező rendet talál. Az immanens és transzcendens harmonikus párhuzamai egymásnak Márai gondolatvilágában. A hagyományos teodícea (filozófiai istentan) egyik jelentős istenérvére is kitér *A Rendről és a Gondviselésről* című fejezetben. Azt a hagyományos istenérvet idézi, miszerint a kozmosz rend, és nem káosz. Vallja a világegyetemben a *„kozmosz finomhangolást”*, amely nem engedi meg, hogy a kozmosz káosz legyen. A *„kozmosz finomhangolás”* tudományos teóriája szerint a világegyetem fizikai állandóinak precíz összetevékenysége nélkül a komplex organikus szervezetek sosem jöhettek volna létre, és nem is maradhatnának fenn az univerzumban. Fred Hoyle angol fizikus-kozmológust, az ősrobbanás (big bang; nagy bumm) fogalmának megalkotóját idézem: *„A tények józan ésszel való értelmezése azon következtetés levonására készlet, hogy egy Szuperagy játszadozott a fizikával, a kémiával és a biológiával, vagyis környezetünk tüzetes vizsgálata után nem beszélhetünk egyetlen vak véletlenszerűségtől vezérelt erőről sem.”* Márai Sándor Istent *A csodáról* című fejezetben nevezi, kozmikus világléleknek nevezi és megdorgálja azokat, akik nem hisznek a csodákban, hiszen maga a mindenség és a létezés a csoda, és semmi sem természetes, minden természetfeletti. Másképpen szólva: a természetfeletti is természetes, vagy a természetes is természetfeletti. Újra másként fogalmazva: a hitetlenek szerint nincsenek csodák, a hívők szerint viszont minden csoda.

A világegyetem tehát intelligens tervezőmérnök munkája, vallja a már idézett Fred Hoyle tézisének Márai: *„Úgy tapasztaltam, hogy az emberi élet alján rend van. S mert az emberi élet a Teremtés legbonyolultabb megnyilatkozási formája, valószínű, hogy máshol is rend van, a kezdetlegesebb és egyszerűbb létezés világában is, a kőzetek, mosómedvék, hiüllők és a bolygócsillagok természetében is. Mindenben rend van, a dolgok eljutnak hozzánk, akkor is, ha ujjunkat sem mozdítjuk, s rend van abban is, hogy időnként mozdítjuk ujjunkat, vagy lelkünket a célból, hogy a dolgok eljussanak hozzánk, mi eljussunk bizonyos helyzetekhez, emberekhez, gondolatokhoz, melyekhez személy szerint, elodázhatatlanul közünk*

van. Mindebben rend van, ebben hiszek. De hiszek abban is, hogy e rend mögött szándék is van, melyet nem ismerek. Nevezd, ahogy akarod. Én Gondviselésnek nevezem. Ez a szándék törődik velem, személyesen, büntet, vezet, elrendezi dolgaim, a mélybe taszít, minden pillanatban ellenőriz, építi körülöttem a világot, és épít engem a világban, felhasznál. Aki ezt nem érzékeli idővel, vaksi és süket. Minden mögött a Gondviselés van: ebben is hiszek." Már említettem A mintázó című istenes versét, most ide kíváncsodik A hívókhöz című versének néhány sora is: „Mi összegurult esőcseppek: emberiség, / egyre szét-párázó atomok, s egyre újra összeguruló, / valami titkos kohézió összetart minket mégis." A játékos című versében pedig Istent játékszabály-alkotónak nevezi: „Te vagy a kezdet és a vég Te vagy, / Te vagy a játék, s Te vagy a szabály, / A pálya és a figurák Tiéd." Figyelemre érdemes A hideg csillagok alatt című Márai-vers is, melyben a csillagok saját rendjüket, szerkesztett rendezettségüket dicsérik.

A külvilágnak tudományos és a belső lélek világának spirituális megismerési kísérletét fontosnak tartja, ám prioritást élvez az immanens, belső spirituális utazás, mert az immanens utazás, paradox módon közelebb visz a transzcendenshez, mint a külvilágba tapogatózás a természettudomány csápjáival. Ez az egyénre szabott spirituális utazás azonban törvényszerűen magányos utazás. Az ember ugyan társas lény, de a lelkének belső tájai mindig kettesben maradnak Istennel. Ezt a gondolatot fejti ki a Jézusról és az egyedüllétről című fejezetben. „Jézus mondotta, hogy aki őt követi, elhagyja családját, elhagy mindenkit." Ebben a témában érdemes elolvasni Az egyedüllétről és az Arról, hogy legokosabb egyedül maradni címet viselő fejezeteket is. Ugyanakkor anyagi értelemben alázattal elismeri, hogy az emberi test az anyagi kiszolgáltottság minden nyugját viseli. De ezt az adottságot nem bánja, mert a lélek a lényeg. Az emberi test csupán alkatrésze a világnak, a végesség és romlás, pusztulás terhével. A testi betegségekre sem haragszik, azokra megadó és töredelmes alázattal, egyfajta vezeklésként, bűneinkért viselt méltányos ítéletként tekint. Ám a lélek maradandóbb, mint a vas vagy a kő. „Az igazi élmény az ember számára tehát elsőrendűen ennyi: önmagának megismerése. A világ megismerése érdekes, hasznos, gyönyörködtető, félelmes vagy tanulságos; önmagunk megismerése a legnagyobb utazás, a legfélelmesebb felfedezés, a legtanulságosabb talál-

kozás". Bizonyos értelemben agnosztikus, aki fenntartja a bizonytalanság és tévedés jogát, hiszen ember, és tévedni emberi dolog.

Nem akar kinyilatkoztatni. Nem arról ír, amit tud, hanem arról, amit igaznak sejt. „S aki jobban tudja, mondja jobban". Elveti azt az elképzelést is, miszerint az értelem elég a megértéshez. Egyéb, misztikusabb szenzorokra is szükségünk van. Az ember hamis felfuvalkodottsága, gögje, ha tisztán elmédben bízol. Saját magad körül forogsz és csigavonalban, spirálisan beleforgasz magadba, ahonnan nincs kiút. Gondosan elkülöníti az értelmi okosságot a szívbeli bölcseségtől. Az okosságot nem tekinti bölcsességnek, csupán idegrendszeri és értelmi fürgeségnek. Egy falusi kiskertjében kapálgató néni vagy bácsika lehet sokkal bölcsőbb, mint a világ legintelligensebb professzora.

Az Arról, hogyan kell élni és írni című fejezetben a régi nagy misztikus és spirituális bölcsek (vallásoktól függetlenül) alaptézisét tekintik életvezető elvnek, miszerint a kiteljesedett élet az Istenre hangolt élet. Istenbe szervesen kell beoltdnunk, Jézus szavaival úgy, mint a szőlővesszőknek a szőlőtőkékbe. Márai szavaival: „Nincs nagyobb bűn és hiúbb kísérlet, mint többet vagy mást akarni, mint amit Isten kíván tőlünk". A kristályos istenhittől elkülöníti a babonás, ezotérikus álvallásokat A babonákról című fejezetben. Ugyanakkor nem kel fel ellenük szektás vagy doktrinér heveséggel. Akik számmisztikákkal, totemekkel, tabukkal vagy mágikus cselekményekkel automatának tekintik az Istent, azokra elnéző, de kissé lenéző, gunyoros mosollyal tekint. A spirituális emberlét gyermekbetegségének tekinti ezeket a rituálékat.

Márai Füves könyvét 1943-ban írta. Ez az életkor (43 éves volt ekkor) kevésbé a leülepedett tudásról és kikristályosodott bölcsességről szokott szólni. Inkább az életközépi válságról. Később, retrospektív jelleggel így idézi vissza újraolvasott művét: „Elolvastam a »Füves könyv«-et, bólogatva, mint aki helyesel. Ez a könyv sokkal okosabb, bátrabb és emberibb, mint én vagyok. Sokat tanultam is belőle. Igen, így kellene élni, gondolkodni, készülni az életre és a halálra." Márai Sándor: A teljes napló 1943–1944 (33. oldal).

Összességében Márai tehát élete végéig valotta azonosnak önmagát a Füves könyvben manifestálódott életközépi énjével és gondolataival, érzéseivel. Pilinszky szavaival fogalmazva: „Amiként kezdtem, végig az maradtam."

CZEIZEL ENDRE 1935–2015

A Nyugat Plusz 2014 őszi számában (II/3.) közölte Czeizel Endre (1935-2015) Pfaundler- és Kennedy-díjas orvosgenetikus, irodalomtörténész Kosztolányi Dezsőről szóló esszéjét. Az elemzést a 135 éve, Szabadkán született író, költő, a Nyugat első nemzedékének elismert alkotója, és egykori szerzőnk, barátunk, az Újnyugat Irodalmi Kör alapítói közé tartozó Czeizel Endre előtt is tisztelegve jelentetjük meg – fennállásunk tizedik évében.

Kosztolányi Dezső: a költői szóvarázs megteremtője

A ritkán mosolygó, rátarti, önpusztító Ady Endre, a „magát emésztő, szikár” Babits Mihály, a búskomor Juhász Gyula mellett a mindennapok örömeit élvezni is tudó Kosztolányi Dezső kivételes jelenség.

Ebben társa legfeljebb a jó barát, Karinthy Frigyes lehetett, de míg az ő külső megjelenése semmiképpen sem volt előnyösnek tekinthető, addig Kosztolányi még jóképűségével is tündökölt. Sajnos élete delén rákos betegség támadta meg, ami korai halálát okozta.

Az én családom nagy, erős volt

A Kosztolányi ősök – a családi hagyomány szerint – a honfoglaló Divék nemzetségből származtak, és nemességüket Zsigmond király erősítette meg 1435-ben. A sokfelé ágazódó családon belül a költő a kosztolányi és felsőlehotai Kosztolányi-família leszármazottja, az ő őseit a családi hagyomány szerint Pázmány Péter térítette vissza a római katolikus hitre, és akkor kerültek el a Felvidékről.

Kosztolányi Ágoston volt a költő daliás apai nagyapja, akit apja halála után hétéves korától özvegy édesanyja nevelt fel. Fiatalkorában igazi forradalmár volt (nemesi címerét is elvetette), és ennek megfelelően lelkesen vett részt az 1848-as szabadságharcban, melynek nyomát homlokán kardvágás jelezte. Bem hadosztályában volt százados, Kosztolányi Dezső többször is említette, hogy nagyapja Petőfivel is találkozott.

A bukás után, huszonhárom évesen, Koszuthal menekült Törökországba, ott két évig a szultán udvarában énekesként szolgált. Később megjárta Amerikát is, hosszabb ideig élt New Yorkban, ahol szinte mindennel megpró-

bálkozott. Anyanyelvén kívül angolul, törökül, németül és szerbül is beszélt. Császári kegyelmmel települhetett vissza 1857-ben szülőfalujába, Topolyára. Hamarosan a közeli Szabadkán rövidáruboltot nyitott, ami a kiegyezés utáni gazdasági fellendülés időszakában jól ment, és ebből építette Kosztolányi Dezső édesapja, Ágoston azt a Damjanich utcai házat, ahol később a költő is született.

1858. május 1-jén, harmincnégy éves korában házasodott meg. A huszonkilenc éves, székesy származású Kádár Rozáliát vette el. Csak egy gyermekük, Árpád, a költő leendő édesapja született, ami akkortájt kivételesnek számított, tehát bizonyára másodlagos meddőség állhatott a háttérben.

Kosztolányi Árpád, a költő édesapja 1859. január 11-én született. Középiskoláit kitűnő eredménnyel végezte, Szabadkáról előbb a budapesti, majd a berlini egyetemre került, ahol a nagyírú Helmholtz előadásait is hallgatta. Ugyanakkor a fia által sem ismert *lelki meg-
 rázkódattatás hatása alatt menekült a természettudományhoz, vidékre is azért vonult vissza, hogy meg-
 őrizze egyensúlyát.* Szépirodalmi próbálkozásai is voltak, de végül fizika-kémia tanár lett.

1884-ben vette feleségül a német és francia származású Brenner Euláliát. Brenner József, a költő anyai nagyapja gyöngye testű, beteges gyógyszerész volt, akinek ősei Goethe városából: Majna-Frankfurtból kerültek Szabadkára, ahol a legjobban prosperáló patika a Hofbauer-család tulajdonában állt. Brenner József azután feleségül vette Hofbauer Auréliát, az ugyancsak német származású Hofbauer Ignác gyógyszerész és a francia eredetű Cléry Magdolna lányát.

Hat gyermekük született. A legkisebb volt Eulália, a költő édesanyja: „*anyiká*”-ja, aki 1866.

február 12-én látta meg a napvilágot. Jó nevelést kapott, tanult zongorázni, de játékában költő fia mély fájdalmat is érzett. Menye, Kosztolányi Dezsőné szerint: *Anyikát mindenki szereti... Anyika szép. Nézd, milyen szép az anyám – mondogatta sokszor a fia...* Férje halála után még huszonkét évet élt (*Sírt és dalolt bús mátkaságán,/ bölcsők között sírokra görnyedt*). 1948. július 20-án halt meg Szabadkán. Költő fiát tizenkét évvel élte túl. Az egész család – a költő kivételével – a szabadkai bajai temető családi sírjában nyugszik

Csáth Géza, az unokatestvér tragédiája

Ki kell azonban még térnem az anyai nagyszülők másik gyermekére, ifjabb Brenner József-re, aki ügyvéd lett. Első felesége, Décsy Etelka négy gyermeket szült. A legidősebb a születésekor, 1887. február 13-án ugyancsak a József nevet kapta, de később írói nevével vált ismertté, mint Csáth Géza. Ő 1913-ban Jónás Olgát vette feleségül, és egy kislányuk: Olga született 1918-ban. Csáth kettős életet élt. Egyrészt Brenner Józsefként orvos, mégpedig pszichiáter lett belőle. Fiatalon írt könyve *Az elmebetegségek pszichikus mechanizmusáról* szakmai körökben sikert aratott. Másfelől Csáth Géza korán elkezdett szépirodalmi munkássága (példa: *A varázsló halála*) és zenetudósi írásai óriási talentumot sejtettek.

Kosztolányi Dezső szerint azonban unokatestvérenek már a pszichiátriai pályaválasztásában is szerepet játszott szélsőséges kedélyállapota, hiszen *a melankólia... túl-világian-édes dallal zengett írásaiban... Egy darabig átmenthette ezt a művészetébe, de azután ez már túl soknak bizonyult, és összeroppantotta a testet*. Morfinizmusa megpecsételte orvosi karrierjét, csak fürdőorvosként dolgozhatott. A trianoni békeszerződés után a Vajdaságot elszakították Magyarországtól.

Csáth 1919. július 22-én egy rohamában megölte feleségét, ezért elmeógyógyintézetbe zárták. Onnan megszökött, és át akart jutni Magyarországra, a zsebében nagy mennyiségű méreggel. A határon elfogták a jugoszláv katonák és akkor, szeptember 11-én, harmincegy éves korában öngyilkos lett. Kosztolányi Dezsőben Csáth szörnyű sorsa maradandó nyomot hagyott.

Kosztolányi Árpádnak és Brenner Euláliának négy gyermeke született. Kosztolányi Dezső volt az elsőszülött. Öccse, ifjabb Árpád húsz hónappal később született, és orvos lett belőle. Harmadik gyermekük, Mária, a kereskedelmi érettségi után, a Trianont követő új állam hivatalos nyelvét nem tudta megtanulni, álláshoz nem jutott és férjhez sem ment. Sorsát a költő a *Pacsirta* című regényben írta meg. Az utolsó gyermek, Gusztáv csak néhány órát élt, mivel súlyos szívrendellenességgel született.

Kosztolányi Árpád dolgos ember volt: hajnali ötkor kelt, először macskáival foglalkozott, majd zongorázott (főleg Beethovent játszott), és utána ment az iskolába tanítani, ahol a fia által titokzatosnak tartott vegyi kísérleteket is végzett. A rideg, nevelési elvei miatt a kisfiú félt autokratikus apjától:

*Akárcsak egy kormos szénégető,
fekete az apám és szigorú
nem csókol meg, sohase nevet ő,
a homlokán titokzatos ború.*

(A szegény kisgyermek panaszai, 1910),

Erre rímel, hogy *Nem bírta a vallomásokat, az ellágyulásokat, az érzelmi megnyilatkozásokat. Engem kissé le is nézett miattuk, s afféle ripacsnak tartott. Érett ésszel is csak távolról szerethettem.*

1900-ban lett a gimnázium igazgatója, sőt 1901-től a városi törvényhatóság tagjai közé is beválasztották, tehát köztisztviselőként álló személység volt. Miután Kosztolányi Dezső elhagyta szülővárosát, apja tizenöt éven át minden csütörtökön tárgyilagos helyzetjelentést írt a fiának, aki sokat köszönhetett neki: *Édesatyám művelt, kitűnő ember volt... európai szellemet terjesztett maga körül a vidéken, rám is edzően hatott, mindig bátorította irodalmi szándékaimat, ellentétben az irodalomtörténeti apákkal.*

A férfit Trianon után igazgatói állásától azonnal megfosztották. Hatvannégy éves volt, amikor az új államnyelvet meg kellett tanulnia. Noha eleget tett az elvárásnak és elsajátította a szerbet, tartott a hivatalos vizsgától, ezért nyugdíjaztatását kérte. Attól kezdve haláláig matematikát és fizikát tanított magántanulóknak. Időskorában újra írni kezdett, udvariaskodó fia szerint *érdekes és finom verseket*. A költő édesapja hatvanhét éves korában szívkoszorúereinek elmeszesedése miatt infarktusban halt meg.

Kosztolányi Dezső családfája szépen jelzi, hogy itt, a Kárpát-medencében évszázadok óta folyt a génkeveredés, hiszen ősei között a névadó *álmatag-szláv és hősi magyar* Kosztolányi törzsön túl ott voltak a *bájosan ravasz szé-kely* (Kádár), a *szorgalmas és munkabíró* (Brenner) és *bogaras* (Hofbauer) német ősök, kis francia (Cléry) beütéssel. Kosztolányi Dezső ezért jellemezte sokszínű rokonságát *fűszeres* vérűnek (a vér helyett ma géneket mondanak).

A családfája ugyanakkor megfelel a költőgénuszok ún. geizirmodelljébe. Ősei között igazi poétatalentum nem volt, édesapja ugyan írt verseket élete kezdetén és végén, de ezek igazi költői kvalitásokra nem utaltak. Unokatestvére, a kivételes talentumú Csáth Géza pedig nem költőként jeleskedett. A Kosztolányi Dezső költőgénuszágának tehát családjában sem elődje, sem követője nem volt.

A költészet – szóvarázs

Kosztolányi Dezső első versét ötéves korában írta (*Magunk vagyunk / ég a házunk. / Kék az ablakunk*). Tizenhat éves, amikor 1901. október 26-án megjelent első, *Egy sír* című verse a *Budapesti Naplóban*. Első verskötetét (*Négy fal között*) 1907-ben adták ki. Az 1910-ben megjelenő *A szegény kisgyermek panaszai* jelentették első és sokáig legnagyobb sikerét. Csak a halála előtti évben tették közzé összegyűjtött (valójában válogatott) költeményeit. Kosztolányi azonban nemcsak költőgénusz volt, hiszen prózáiróként is remekművű novellákat (pl. *Esti Kornél*) és regényeket (*Pacsirta*, *Aranysárkány*, *Édes Anna*) alkotott. Hamarosan a Nyugat egyik meghatározó szerzője lett.

A szavak értelmi jelentésénél többre tartotta azok anyagát, színét és zenéjét, ősi, hangulati, megmagyarázhatatlan és elemezhetetlen értékét: *Én hiszek a szavak csodatékony erejében. A költészet nem is egyéb, szóvarázs. A kreativitás egyik gyökere a túlérzékenység, ő is ennek köszönhetően találta meg a Kosztolányi-féle szépséges nyelvezetet, még a színek értelmét is megérezte. Barátja, Babits Mihály fel is róttá neki túl szép rímeit: *Mi szükségük ezekre az olcsó ékszerekre?* Kosztolányi nem sértődött meg, de azért ő is több írásában kipécézte barátja műveinek gyenge pontjait...*

Kivételes talentum – Hajnali részegség

Kosztolányi személyiségének két legfontosabb jellegzetessége önnön kivételes talentumának tudata és extrovertáltsága volt.

Tizenéves korában felismerte kivételes képességeit, az ekkor elkezdett naplóírása már szinte az utókornak szól, és ebben olvasható: *Bármiképpen legyen is ez, érzem, hogy belőlem – ha segít a jó Isten – nagy ember lesz.* Becsvágya részben hasznosnak ítéltető, mivel emiatt lett az érettségi idejére kitűnő tanuló, kezdte meg lázas elánnal a magyar- és világirodalom fontosabb műveit elolvasni, idegen nyelveket (németet és olaszt) tanulni. Részben azonban ez a nagyfokú becsvágy az önérzetét is túlzásokra ragadta, amit tudatosan vállalt. Emiatt nem akart megnősülni, majd ezt követően gyermekvállalástól is elzárkózott.

Csak ötvenéves korában, Logodi utcai lakásában, egy álmatlan éjszakán, szobája ablakán kitekintve világosodott meg előtte, hogy a kivételes talentum is csak minő parányi része/teljesítménye a világmindenségnek:

...hát te mit kerestél
 ezen a földön, mily kopott regéket,
 miféle ringyók rabságába estél,
 mily kézirat volt fontosabb tenéked.
 hogy annyi nyár múlt, annyi sok deres tél
 és annyi rest éj,
 s csak most tűnik szemedbe ez az estély?

(Hajnali részegség, 1935)

Szélsőséges kedélye is érzékelhető életműve és a róla ismert életrajzi adatok alapján. Nála a mániás-depressziós kedély azonban jóval enyhébb formában nyilvánult meg, mint sok más költőgénusznál. A mániás fázisában nála dominált a jókedv, az élet imádata, és ez költészetén is letapogatható. Ilyenkor alkotási stílusára a túlzott aktivitás, a „feldobottság”, és a könnyedség, némelykor a felületesség volt jellemző. Életvitelén is érzékelhető volt a bizonyos fokú gátlástalanság, túlságos magabiztosság, nyughatatlanság, némelykor szinte erőltetettnek tűnő vidámság. Felesége szerint is ilyenkor rendkívül gyorsan dolgozott, *olyan sebes kézírással, mint a bűvész, hosszú ujjai, szép nagy keze valósággal külön életet él.* Többben felróták neki

„pózolását”, de ő tudatosan játszotta el társadalmi szerepét, ezért festett arcát is vállalta.

Az ihletettségnek ez a lázas és forszírozott lázas állapota azonban nála is átcsapott az agy kimerültsége miatt átmeneti és általában leplezett rosszkedvbe, némelykor melankóliába, amit ma a depressziós fázis részeként értékelünk. Mindezt ő is megfogalmazta: *Jaj, megmutatnám én a szívem is, e szörnyet, mely nappal céltalan, halott vágyakra görnyed, s éjszaka sír* (Csáth Gézának, 1920), és ő is „eldalolta” *A bús férfi panaszait*. Ilyenkor még drasztikusabban szembesült az elmúlással, ami gyermekkorától kezdve foglalkoztatta, és mindig is gondolkodásának középpontjában állt.

Az éjszaka hercege

Szerencsés csillagzat alatt született, szép szál (186 cm), jóképű férfiú volt. Barna, finom szálú dús haja gyakorta a homlokába omlott, sietős gyaloglásai során pedig lobogott. Ruházkodására is sokat adott, így például cipőfűző vékonyságú, citromsárga nyakkendőt hordott, ezzel a „világfi” látszatát keltette.

Életművészeknek tartották. A pesti „éjszaka hercegének” számított. Ugyanis a könnyen elérhető nőkhöz vonzódott, akiket általában pénzért kapott meg. Házassága után erre felesége hetenként egyszer engedélyt is adott neki. Más tekintetben is hedonista volt, a szeszes italokat ugyan csak mértékletesen fogyasztotta, néhány mámort kereső alkalomtól eltekintve. Ezzel szemben rengeteget cigarettázott, naponta több dobozt szívott el (a *Hajnali részegségben* is negyven cigarettát említett), bár nem mindig szívta végig a cigarettaszálakat. Gyakorta szivarozott is. Nagyon sok feketekávéét ivott, mégpedig erőseket, mivel minél magasabb koffeintartalommal vélte agyát ösztönözni a kávéházban, ami akkor az írók „munkahelye” volt.

Kíváncsisága és élvezethajhászása a narkomániához is elvezette, bár lehet, hogy erre akaratlan ellenére szokott rá. Fiatalkorától szénanátha kínozta, gyógyszerész rokonai és barátai tanácsára ezért orrnyálkahártyájának ingerlékenységét kokainos oldattal ecsetelve próbálta csökkenteni. S lassan rászokott, a saját naplójában rögzített tapasztalatai szerint hatása: *Jéghideg, gyöngyvirágszagú, nyilalló. Mint a jégbehűtött pusztaság – hűt és fűt. Utána a világ: sze-*

gényház. Rászokott a kokainra, rokonai révén ugyanis később is hozzájutott szénanáthájának e „gyógyszeréhez”.

Elvezte az étkezést, szeretett kártyázni és sakkozni, fiatalkorában versenyt futott, úszott, labdázott, de felnőttkori sportolására nem találtam adatot. Baráti kapcsolatba került Thomas Mann-nal és Georges Duhamel-lel is, a nemzetközi írószövetség, a PEN első elnökének is megválasztották.

Talán egy gyermek... életcél adhat?

Kosztolányi Dezső nem volt monogám természetű: *vágytam arra, vágytam erre.* Mégis, fia szerint: *A hivatásosakon kívül – akiket kedvelt, és a dosztojevszkijes szentimentalizmus keverékével emlékezett rájuk – életében talán öt nővel volt dolga.*

Megjelent azonban életében Schlesinger Ilona, aki tizenegy gyermekes, jómódú zsidó családból származott. Fakereskedő apjának korai halála miatt az elárvult család anyagilag válságos helyzetbe került, ezért a lányok férjhez adásakor az akkor kötelező hozományra sem telt. Schlesinger Ilonának gondoskodnia kellett saját megélhetéséről, és ő ezt színésznőként képzelte el. Elvégezte a Színművészeti Akadémiát, és színésznőként a Harmos Ilona nevet használta.

A Magyar Színház szerződtette. Kezdetben amolyan pajtása volt a költőnek. Sokat boldogítottak, különösen Karinthy Frigyessel, harmasban. A színésznő félt esetleges érzelmi kiszolgáltatottságától, ezért vidéki társulathoz szerződött.

Hosszú huzavona kezdődött kapcsolatukban: *Rád tudnám bízni az életemet is; Két szegény, idegbeteg ember ne csináljon egymásnak felesleges rémüldözéseket; Harag nélkül búcsúzik magától*, – hogy csak néhány mondatot idézzek Kosztolányi Dezső hozzá írt leveleiből. A férfiak kettős erkölcsi tudata Kosztolányi Dezsőben jól összefért *pogány, szinte démoni szemléletével* (Kosztolányiné), ám barátnője előéletét (*Sárral vagy befedve*) nehezen tudta elfogadni. A színésznő régi idegbetegsége visszatért, emiatt felkereste Brenner Józsefet (vagyis az unokatestvér Csáth Gézát), akiről Kosztolányi Dezsőtől sok jót hallott. Az orvos szeretettel foglalkozott vele, ami féltékenységet szült.

Kapcsolatuk szélsőségek között ingadozott: sokszor nagyon jól megvoltak, néha meg egészen idegennek érezték egymást. Végül is a színésznő döntött és búcsút mondott – erre a költő megkérte a kezét. Kosztolányi Dezső 1913. május 8-án vette feleségül a vele egyidős Harnos Ilonát, aki 1885. február 4-én született. Felesége az otthonteremtés mellett hivatást váltott, novellái – a férje által adott Görög Ilona írói néven – a *Szép Szóban* és *Nyugatban* jelentek meg. Színműveket is fordított.

Kosztolányi nem igazán vágyott gyermekre, a család kibővülésétől is (mint korábban a házasságtól) féltette alkotói függetlenségét, és nem akart *második személy lenni a házban*. Az I. világháború kitörése véleménye megváltoztatására készítette: *Az egész élet fabatkát se ér, ha ilyesmi megtörténhetik. A mi életünknek már úgymint vége. Talán egy gyermek még örömet jelenthet, talán életcélt adhat?*

Fiuk, Ádám 1915. április 18-án született. Később súlyos gondot jelentett gyermekük személyiségzavara. Találkoztam vele, valóban, a hetvenes éveiben is gyermektegy maradt. Ebben, a genetikai hajlamán túl, a szülők modernnek hitt, de valójában extrém nevelési elvei (állítólag Kosztolányi Dezső a freudi hatások miatt még házasságtörést is megengedett fia-
nak), a túlzott gondoskodás és a „híres” apa személyiségének nyomasztó hatása játszha-

tott szerepet. Az utóbbi miatt fia nem is nagyon bántódott apja halálakor.

Kosztolányi Dezsőné 1928-ban bekövetkező második terhessége koraszüléssel végződött, és a gyermeket elvesztették. Hamarosan bekövetkezett Kosztolányi Dezső halálos betegsége. Így lett felesége az ápolója, majd sok szenvedéssel járó halálának végigszenvető tanúja. Csak átmenetileg zavarta meg szövetségüket a költőre 1935 szeptemberében rátört *áhitat-románca* Radákovich Máriaival. A költő halála után felesége még 31 évet élt, de nem ment újra férjhez. A zsidótörvények súlyosan érintették, noha 1914-ben kikeresztelkedett, mégis a nyilas embervadászok fiával együtt el akarták fogni. Csak vidéki bujkálásuk mentette meg az életüket. Megpróbáltatásairól *Tüzes cipőben* című önéletrajzi könyvében adott drámai beszámolót. 1967. december 5-én, 82 évesen hunyt el.

A végzet a vállamon

Kosztolányi hipochondriája elhíresült kortársai körében. Felesége visszaemlékezése szerint: *állandóan attól félt, hogy kezet fogott valamelyik verbajos barátjával és úgy fertőződött*. Mindez furcsállható, mivel sokat bújta az orvosi könyveket, így tudhatta, hogy *ez a félelem esztelen és okatlan, de nem tud szabadulni félelmétől*. A verbaj kórokozója ugyanis a szabad levegőn szinte azonnal elpusztul, tehát kézfogás révén meg nem kapható. Sokkal inkább a szobalányoktól és prostituáltaktól a nemi érintkezés útján, erről viszont nem tudott lemondani...

Hipochondriája eredetében születési körülményei is említést érdemelnek. Csaknem négy kilogrammal született, az elsőszülötteknél ez a súly elég nagynak számít. Kétéves korától tízéves koráig szinte folyamatosan beteg volt, ezért ágyban kellett fekdünie. Nem a szokásos fertőző gyermekbetegségek miatt (bár kanyarója neki is volt), hanem szinte állandó torokfájás, görcsös köhögés és asztmás fuldoklás jellemezte. Zsebében állandóan ott volt az ezüstkanala, hogy a fuldoklási roham jelentkezésekor ezzel, nyelvét lenyomva kapjon levegőt. Asztmás betegsége lehetett fertőző, allergiás, és/vagy pszichés eredetű, illetve mindezek együttese.

Az 1919. évi nagy spanyol influenzajárvány során ő is megbetegedett, de szemben Kaffka Margittal és sok más személlyel, túlélte.

Negyvennyolc éves korában, 1933. június elején, a fogínyén, két hiányzó foga helyén, szilvماغ nagyságú, érzékeny vörös foltot fedezett fel. Természetesen rögtön rákra gondolt, de orvosai megnyugtatták. A szakemberek nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget az elváltozásnak, és kamillateával ajánlották öblögetni. A folt azonban nem múlt el, sőt fájni kezdett, ami egyre nagyobb aggodalmat keltett a költőben.

Azután a kor neves sebészéhez, Ádám Lajos professzorhoz fordult, aki újra megnyugtatta. Egy másik, fiatalabb és éppen ezért kevésbé tekintélyes szakember, Simon Béla doktor viszont rosszindulatú daganatnak tartotta az elváltozást, és radikális műtéti eltávolítását javasolta. Az ő álláspontját erősítette meg Török Lajos bőrgyógyász professzor is, aki az elváltozás vizsgálatokor nemcsak hámphányt, hanem hámszaporulatot is látott, ezért szövettani vizsgálatot kért. Erre még 1933 karácsonya előtt sor került, és a Simon doktor által kimetszett szövet rákot igazolt, mégpedig a szájnyálkahártya nyelv alatti régiójának egyik legrosszindulatúbb típusát.

Állapota romlott, ezért Ádám professzor a sikertelen hazai rádiumterápiát követően, 1934. április 17-én már állkapcsa érintett részének eltávolítására kényszerült. Ezt követően stockholmi rádiumterápia következett, miután svéd orvosa túlzott optimizmussal, gyógyulnak nyilvánította. Hazautazása után Kosztolányi állapota javult. Jelentősen meghízott (ekkor testsúlya 105 kg volt), de a rádiumkezelés okozta nehezen gyógyuló hegek megkeserítették életét. Dolgozni azonban tudott, sokat írt (pl. a *Hajnali részegség* és a *Marcus Aurelius* című versei ekkor születettek). Sőt, 1935 augusztusától új szerelemre lobbant Radákovich Mária, a *Szeptemberi áhítat* műzsája iránt.

Hamarosan azonban lázas hasfájás miatt a Herzog-klinikára kellett beállítani. Tífuszra vagy szívizomgyulladásra gyanakodtak, de e feltételezések nem bizonyultak valósnak, valószínűleg Pfeiffer-féle mirigyláza lehetett. Innen a Városmajor utcai János Szanatóriumba került, majd a Szent János Kórházba. Hauber László sebészorvos heroikus műtét sorozatra vállalkozott. Mindezeket a műtéteket a költő nagy fájdalmak közepette szenvedte el, mégis hitet tett az élet és az ember mellett:

*Kések között, a végzet a vállamon,
téged dalollok meg nyomorékul is,
száj nélkül is, szájamban sebbel,
emberi nagyság.*
(Februári óda, 1935)

Kassák Lajos szerint: *Az örök diákkamaszból meglett férfit komorodott ötvenéves férfit megtörte a súlyos betegség.*

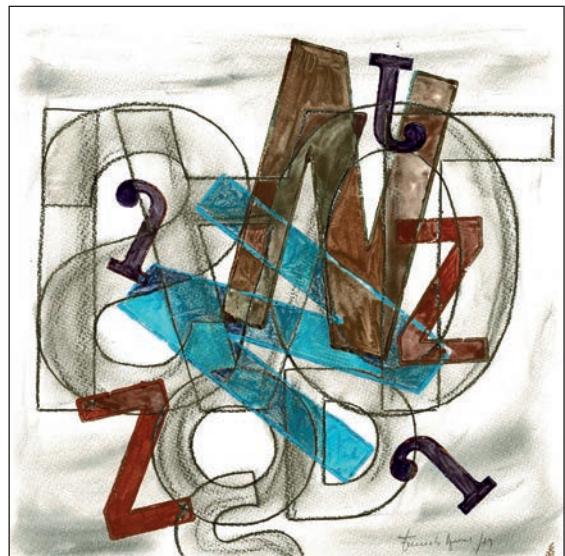
Élete utolsó állomása a Szent János Kórház B. sebészetének 111. kórterme volt. Ettől kezdve már nem volt képes beszélni, Babits Mihályhoz hasonlóan ő is csak írásban közölte mondanivalóját. Végül a kezelése miatt kialakuló vérmérgezés (szepszis) okozta súlyos lázas tüdőgyulladás lett élete kioltója. Magánál volt, sőt kedélyét sem vesztette el, hiszen mint egyik utolsó látogatója, Ascher Oszkár erről beszámolt: Goethe utolsó szavait (mehr Licht) kiforgatva, ő *több levegőt* (mehr Luft) kért. Ötvenegy éves korában, 1936. november 3-án 11 óra 6 perckor halt meg.

Tisztában volt sorsával: *tudom, hogy el kell mennem innen, mégis képes volt leírni: hirdes-sük, barátaim, a szenvedés közepette is az életet és mindaddig, míg ég fejünkben az értelem csodálatos kis lámpása, maradjunk hűségesek hozzá. Ez legyen az utolsó pillanatig a mi erőnk, becsületünk és méltóságunk.*

**Emléktábla a Logodi utcai ház falán,
ahol a költő lakott**

FERNANDO AGUIAR vizuális költeményei

■ MARC DEB vizuális költeménye

■ ANGELA CAPORASO alkotása

HORVÁTH MARGIT**Kettőezer-hétszázötven**

Négy csend között a fájdalom
üres levegőt présel. Monoton
ismétlődik minden. Tágulnak a percek.

A vasrács hideg.

Markolászása jóleső levezetés
az összehúzódás levegőtlen,
burjánzó kínjában.

Becsukott szemmel,

az utolsó nyomás erejétől

feltáru a világ összesűrűsödve,

kettőezer-hétszázötven grammban.

SCHWALM ZOLTÁN**sorok**

elhazudott múlt hazug jelen kisikló jövő
elharapott mondatok megrágott szavak üres idő
elmentett hazugság kiharapott igazság múltó ábránd
elfüstölt élmény fölmentett tettes korrodáló márvány
elpatkolt pegazus becsstelen nimfa búsképű lovag
elkent tanulság foszló szabadság tétova indulat

MILAN RÚFUS**A rossz
éhség***Varga Imre fordítása*

Talán ínséges ifjúkorából
maradt itt hosszan ez a rossz éhség:
nem azután, ami fontos,
mindennek éhsége,
amije épp nincs.

Talán így pusztultak el az ételtől
a háború után a haditáborok foglyai.
Mégélve azt, hogy nem tudták,
már nem tudták megélni azt, hogy tudják.

Az ördögnek is angyalsereg szolgál,
s végül is bőrünket ez veszi meg.

BÍRÓ JÓZSEF: Asemic writing

Jelenlét a Nyugatban

A Kodolányi János Egyetem által indított szépírói kurzus hallgatóinak, vagyis a Jelenlét Szépírói Kör tagjainak a munkáiból olvashatnak válogatást itt a Nyugat Plusz hasábjain.

Minden félévben három kurzust indít az Egyetem, egy „Líra”, egy „Próza” és egy „Próza-Dramaturgia” tanfolyamot. Mint ezen kurzusok vezetőjének, meggyőződésem, és a gyakorlat is bizonyítja, hogy a vers-, a próza- és a drámaírás tanulható, tehát az ilyen tanfolyamoknak komoly szerepük lehet egy-egy kezdő író pályáján. Mindezt sokan bizonyították már: jónéhányan vannak a diákjaim között, akik – éppen a tanfolyam hatására – megtalálták helyüket az irodalmi életben, publikálnak, könyveket adnak ki. Ez számomra, a tanfolyamok vezetőjének is fontos motiváció.

Folyamatosan azon dolgozunk, hogy újabb és újabb szerzőket növezzünk bele az irodalom világába, és adjuk meg ezáltal azt a lehetőséget, hogy ráérezzen ki-karra, mit is jelent megmutatni magunkat a nyilvánosság előtt, és ezáltal is részévé válni az irodalmi életnek, a szakmának.

Tesszük ezt azzal a tudással, hogy a fórumok már majdnem végtelen számúak, a net, az internet „áldásos” hatása nyomán sokan érezhetik azt, hogy kilépnek a nyilvánosság elé, és ezáltal íróvá, költővé fogadtatnak. Ugyanakkor ma fokozottan igaz az, hogy nem mindegy, milyen nyilvánosság elé lépünk ki, vagy éppen, hogy hol lépünk a nyilvánosság elé. Fontos tudni, hogy a szakmai kontroll nélküli nyilvános felület többet árthat, mint használ, ennek megfelelően a jó szakmai közeg, valamint a szerkesztés jelentősége igencsak megnőtt – párhuzamosan az internet szerepének a növekedésével.

A Nyugat Plusz olyan fórum, ahol megjelenni kivételes megbecsülés. Ezért mond köszönetet a „Jelenlét” a „Nyugatnak”, vagyis ezért örülök annak, hogy most bevezethetem tanítványaim, Fehér Kinga, Korda Zsuzsa, Mádi Beáta, Rózsa Boglárka és Tóth Lajos munkáit. Abban bízom, hogy mind az öten rendszeres szerzői lehetnek ennek a kivételesen magas színvonalú és igényes irodalmi fórumnak.

Petőcz András

MÁDI BEÁTA

Kandalló

*Égett a fa,
 a láng hetykén lobog,
 elégték furcsa tegnapi,
 heverész a ma, s kacér, új*

parazsat lobbant a szél,
 mert hideg volt a körbe-
 rakott hely, kormos a vén
 kémény, régóta vesztegel,
 de valaki megrakta a tüzet,
 kedves, könnyed, majd mohó
 kíváncsiság táplálta fel, s

átmelegítette egy forró tánc,
 hirtelen újra talpra állt, s ahol
 a láng hetykén lobog,
 ott égett a fa.

RÓZSA BOGLÁRKA

Elfoglaltan

Kilencig tart a műsor pénteken,
 utána másnap kéne sütni húst is,
 a nagymamáék jönnek pontba három
 kor és hoznak ismét tálca zserbót.

Hiába mondom folyton Andinak,
 hogy ennyi évesen már port töröltem,
 a gépet nézi, fülbedugva játszik,
 talán ha nincsen áram, rám figyel.

A sóval együtt összetúrom mind,
 a répa, hagyma, borsó, karfiollal
 levesnek néz ki, mégis inkább kutyasz.

Leülve, szemben porcicás a polc,
 az ablak is dzsuvás, de még kilátni,
 virágos abrosz szájtörlésre jó lesz.

TÓTH LAJOS

Férfiasan tökéletes

Nagyot rúgott a vastag szőrös, rózsaszín-macikás, lábára tekeredett takarón. Megpróbált szabadulni. Minden reggel ez van, a meleg, meg a gubancolódás. Megfordult, tiszta nyál a kispárnája. Még ez is. Lassan *keremaringózott* a duplára dagadt, száraz nyelvvel a kiszáradt, rossz ízű, mit rosszízű, bűdös szájpaddlásán. Próbálta megnedvesíteni. Tudta az okát, persze, hogy tudta. A rohadt sok tegnapi esti becherowka, meg a sör. Ettől savanyú, és ettől bűdös. Mert vitathatatlanul az volt.

Tovább igazgatta a hülye takarót a hetvenkilenc darab rózsaszín macikával, mert tudta, hogy pontosan annyi van rajta, egyszer megszámlolta. Mariskától kapta, a sörgyárosné éves sörvedelő versenyének első díja volt. Ki is nyerhette volna más. Mindenki rajta röhögött, de aztán egyszer kipróbálta s rájött, hogy finom puha és meleg is. Azóta ezzel takarózik. Senki nem röhögi ki ezért, mert senki nem látja. Sajnos. Elég baj ez, már legalább két éve nem volt alatta nő, még átmenetileg sem.

Így aztán az ember lehet nyugodtan bűdös. Valamilyen Ladányi nevű magyar, vagy lengyel, a *Visegrádi négyekből* – ezen röhögött – való költő írta az *„Agglegények panasza”*, vagy ilyesmi című versében hogy: *„ma nem mostam lábat, / tegnap sem mostam lábat, / de hát / nem is olyan sokat megyünk / mi agglegények / nők után / hogy mindennap lábat kellene mosni..”*

Hát így... megint röhögött. Lassan a nyál is megindult a szájában. Elég szar, hogy így van, ha nem így lenne, már ezt a röhejes plédet is kivágta volna a francba. Ha jól belegondolt, az utóbbi időben már a szokásos reggeli merevedése is elmaradt. Minek is keppessen szegény használatlan „kisgregor”, lassan nyugálmányba is vonulhat. Tessék, milyen irodalmias reggelre ébredtünk, kedves Samsa úr. Elégedetten nyögött és újra megfordult.

Kurva jól kezdődik a napom. Az ablak felé hunyorgott, lassan verítékezett az üvegen a pára, kinn már megint esett a havaseső. Legalább hó lenne, vagy eső, de ez a se-se. Ezt a taknyos szart, ki nem állhatta. Mozdulatlanná merevedett arca röhejes fintorba rándult, mi a

nyavaja ez a bűdös? Ráeszmélt, hogy amióta kinyitotta a szemét, ezt érzi. Nem lehet, hogy erre a förtelmes ájerre ébredt? Mi a franc ez? Lassan, gyanakodva próbálta meg izzadt, borostás arcát a hónaljához tornáztatni. Ez baromi bűdös. Tök izzadságszagú vagyok, forgatta a fejét és felkönyökölt. Némi büntudattal konstataulta, hogy már megint szanaszét hevernek az üres sörösüvegek. Meg a háromnapos likőrösök is.

De a szag okára, nyomára nem talált rá, csak az erejére. Az van neki. Ez förtelmes, ilyet talán még soha nem is érzett.

Aztán meglátta.

– A rohadt életbe, ez mi a szar?

Ekkora bogarat még soha sem látott. Érdeklődve bámulta, az volt a legfurcsább, hogy nem ijedt meg tőle. Helyre kis dög volt, legalább harminc centis, erős testfelépítésű, mondhatni izmos dög. Nyolc lábából négyet maga alá húzva üldögélt, hibátlan potroháján bágyadtan (az eszébe jutott szón, elröhögte magát) csillogott a prágai január, döglődő ködös napfénye.

A válla fölött lassan hátrasandított. A jövevény békésen üldögélve szemlélődött, s ügyesen próbálta magához ölelni a „férfiasan tökéletes” – Wilkinson dezodoros palackot. A próbálkozás nem volt eredménytelen, a palack körül félméteres körben csillogva győzött a szőnyeg kopott szálain a trutyi.

Megvan. Egy pillanat alatt megvilágosodott Gregor elméje. Ez a rohadék magára akarta fújni a dezodort. A bogár testszaga, na meg az ágyból áradó emberszag erotikusnak nem nevezhető elegyet alkotott.

– A dezodoromat, a rohadék. Beköltözik hozzám, na jó legyen, talán szolidaritásból be is fogadnám. De ez már az intimszférám olyan mértékű megsértése, amit toleráns polgárként sem kell eltűrnöm. – Két határozott lépéssel, minden illendő megfontolás, átgondolás – s lássuk be, ez nem kis dolog a bogár méretét tekintve –, félelem nélkül, a főbérlo jogos öntudatával közelített a tisztálkodó vendéghez.

Határozott és lendületes, föntől lefelé irányuló (pontosan 90 fokos irányból) erőteljes toppantással rátaposott a hivatlan jövevényre. Halk, mondhatni diszkrét recsenéssel némi, a

várhatónál csekélyebb nedvességet eresztve a lény szemrehányó észrevétel s egyéb hangok hallatása nélkül, kimúlt.

Gregor Samsa, ismerjük el, eléggé meglepő módon a jogosan elvárható otromba káromkodások nélkül tette mindezt a horrorisztikus cselekedetet. Nem szólt semmit, elégedetten és gondosan, az óramutató járásával egyirányú körkörös mozdulatokkal letörölte a maradványokat a félretaposott papucsáról az öreg-ron-

gyos szőnyeg szélébe, majd görbe háttal lassan elindult a klotyó felé. Nem csukta be az ajtót, hosszas csönd után nyögécselt s kihallatszott, ahogy elindult a bizonytalan csörgedezés, majd a megnyugtató csobogás.

– Nna, még ez is, a kurva proosztata.

A WC kis, maszatos ablakán át rálátott az öreg zsinagóga héber betűs órájára. Silabizálta, ahogy szokta. *Biztos szegény Kafka mester is ezt bámulta néha a másodikról, gondolta.*

FEHÉR KINGA

Zavar

Zavarban vagyok. Ez a zavar a rólad szóló, színes álmaim szürke köntöse, mely betakar és arra emlékeztet, hogy mi összetartozunk:

Te és én, s a köztünk lévő zavar.
Teljességet adó kis család – jó így,
mondhatod, de te nem állsz mellém most sem,
szerelmem a zavartól nem láthatod.

„Zavarban van, látom, s tetszik nagyon.
De nem értem, miért takarja el az
arcát két kezével! Hiányzik így,

mert a teljesség útját – felé – csak
szeme tükrében láthatom, de azt már
csapdába csalta valami zavar...”

– Ami lehet, hogy én vagyok.

RÓZSA BOGLÁRKA

Csak úgy, így

Amikor az ember megeteti
a tyúkokat, meg mindenféle másik
haszonállatát, amik ugyanazt
az itt épp nem szmogos levegőt szívják,

vagy amikor a döcögő traktor
ülésétől nézeget át a szomszéd
lépcsőjén lévő kizabált kutya-
tálra, mellette ott szundikál az eb,

akkor jó érzés a vizet inni,
böfögve bólogatni és a sáros
cipőben cuppogó lábunkkal egyre

közelebb érni a megterített
asztalhoz, vagy a citromos lovakhoz,
és napfénynél kimosni csipás szemünk.

Talány Akusztik

2020. április 20.

Albertirsa, Móra Ferenc Művelődési Ház
(Pesti út 85.)

Koncertszínház
Tessedik Sámuel
(1742 – 1820)
születésnapjára

Művészeti vezető:
SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

KORDA ZSUZSA

Már megint az Anna

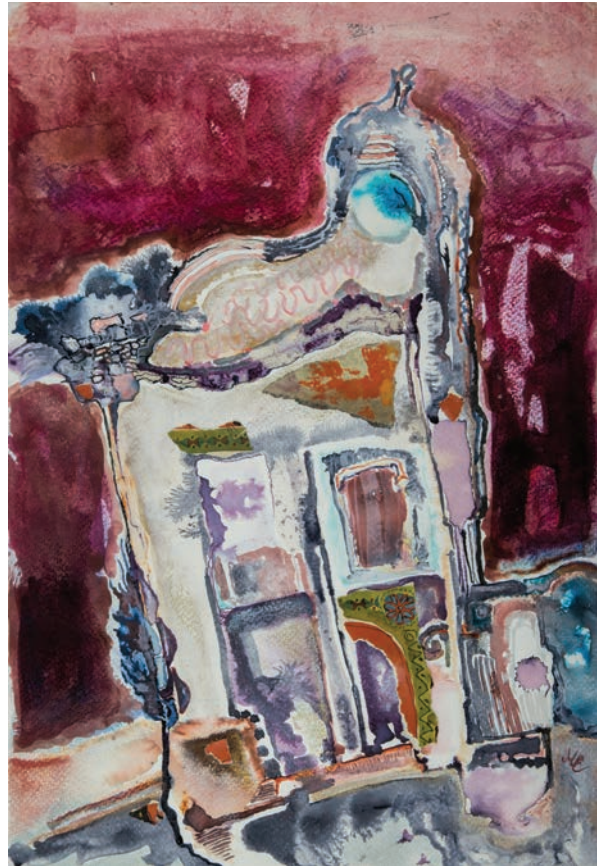
(Juhász Gyula kései szonettje)

Már megint Annára gondolok, de
 hogy tudom-e, mennyire volt szőke? nem,
 tudom-e, szeme kék-e vagy zöld-e? nem,
 csak azt tudom, nekem azt mondta: ne,

ezért csak távolról lestem őt, de
 hogy tudom-e, egyenes vagy görbe? nem,
 tudom-e, foga csúf-e vagy gyöngy-e? nem,
 csak azt tudom, másnak nem mondta: ne.

A félhomályban felsejlik az arca,
 de nem emlékszem, milyen az ő hangja,
 így szeretni, mekkora sületlenség.

Mondják nekem, hogy én vagyok a balga,
 (bárcsak egyszer hozzám érne az ajka),
 nem lesz itt, csak beteljesületlen vég.

MISKE EMŐ: Látványtár

DRASKÓCZI ÁGNES

Tavaszodik

A jégvilágnak vége.
 Enyhébbek, simogatóbbak lettek a szelek.
 A nap lábadozóban,
 mint hosszas kezelés után a betegek.
 Kurtulnak az éjszakák,
 s utcára, szabadba csábítgat ki a fény,
 hófolt tűnik, víz csobog,
 lehet, olvad a szívünk, már nem oly kemény.
 Nyílik az ember lelke,
 mint erdők, kertek decens gyöngye: sok hóvirág,
 és eltűnnek a mínuszok.
 Lassanként feléled; s még megenyhül a világ.

FILIP TAMÁS

Életkép

A tivornyajáraton ül a fekete zongorista,
 és megint arra gondol, nem csak Tamás
 tette kezét a sebbe, a többi is, mikor
 először jött vissza Jézus –
 ők se hittek jobban.

Aztán leszáll és megy haza,
 házfalak sebébe mártja ujjait,
 s hiszi, hogy a lövésnyomokból
 a szabadság egyszer kicsírázik.

Nyugatplusz

BOLEMANT LÁSZLÓ

Hajnali

Hajnali fél kettőkor a nappaliban,
gondolataimban.

Elmélyülve hallgatok.

Írni kezdek: újra megragadni, ami van,
amit akarok, amit tudok – a tanulási folyamatot,
ahogy valami elkezdődik, a saját tempójában, a maga módján.

A saját templomában.

Másképpen, éppen így.

Az inspiráló erőt, az átható ihletet, a vonzást, a láthatáron túlra taszító teremtő erőt.

És továbblépni, mondjuk egy töredékes Czeszlaw Milosz-kollázsba:

*az ösvény lapos kövein
árkok, lapok
mosolyog, szeméhez emel
áttetsző vízcseppek
rohan, kifulladás
rekeszek, szabadság*

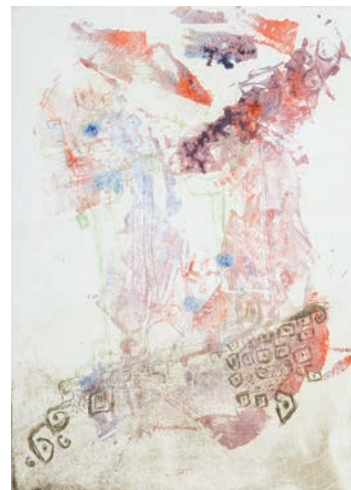
*kinyitotta, könnyedén
varr, elenged
szekéren az Issa
völgyében
az utazóláda fedelével
bajmólódott.*

Most magában lépked
a lelkében összeforrt képpel
Magamban lépkedek, lelkemben összeforrt kép.

JUHÁSZ ZSUZSANNA

Derékszögű elforgatás

A lovaglópálca elszántan
lopakodik a vége felé.
Ott már nem lehet ütni,
csak szűrni vele.
De nem lovat. Mást.
A piacere.

MISKE EMŐ: Kolostorkapu

SZEPESI ZSUZSANNA

Lufiként...

Hogy senki nem szól rá,
hiheti,
helyes, amit művel,
pedig könnyű lenne
– lufi ő –,
kiszúrni egy túvel.

Lehetne a tú egyszerű
baráti szó,
jóindulatú figyelmeztetés:
hiába hiszi, repül,
de a szárnyaláshoz
a tartalom kevés.

Magasra jutva a semmi
igen súlyos kereszt,
előbb-utóbb – megfakulva –
minden lufi
ráncosan leereszt.

Hallgatás-hatás

Sunyító vagy szemérmes
hallgatás?
Mindegy! Mindtől romboló
a hatás!

NOVÁK VALENTIN

Káposztás ebéd

ha megfőtt káposztás ebéded
de ma sem jött el a vendéged
és más sincs rá aki megéhed
tiéd e fogatlan nem-élet
tízszer melegített enyészet
reggeleid szegénylegények
estéid vigyorgó pribékek
mi lesz metszed már ered na végre
előre-halálba hátra-létbe
antianyagból lépj mátrix-génbe
nyuvadásból elevenedésbe
fermiparadoxba wuwei-éjbe
prosztatás aposztata-létbe
dűlj melegített káposztalébe
kódis asztal elmúlni marasztal
aszalt gyümölcs a bukás tavasszal
csak az boldog ki nem tapasztal
érzéketlen vak-süket halakkal
ússz „halallal” vágott vadakkal
szülőszobavérben

MORKUSZT TAMÁS

Remake

Egy kanapén ültünk,
Alizzal és a Fehér Nyúllal.
Egy régi filmet néztünk.
Újra gondolva.
Mert hiányzott a „píszí”,
és kevés volt a „sokkhatás”.
Aztán jött a zuhanás.
Egy újratelemelt Univerzumba.
A rendező, Merlinként,
gyermekké varázsolt,
hogy szélesvásznú álmainkban,
Ikonikus teremtmények közt,
arra a két órára,
boldog, kollektív tudattá váljunk.
A filmesztéták a vetítés után,
Oszkával szelfiztek.

DRASKÓCZI ÁGNES

Formálódás

Tégy le végre terheidből.
Vagy viseld őket, s kérj hozzá erőt.
A bomba itt ketyegett,
most robbant. S pusztított, s majdnem ölt.
Baj, hogy vesztes a környezet,
és megoldást keresni rád marad.
Szegülj ellen mégis. Dacolj.
S ne add a csüggedésnek át magad.
Az Isten látja helyzetted.
Kérj bölcsességet, kitartást, erőt:
kohóban formált aranyként
majd újjá szül. Csak megpróbál előbb.

BODA ZSUZSANNA

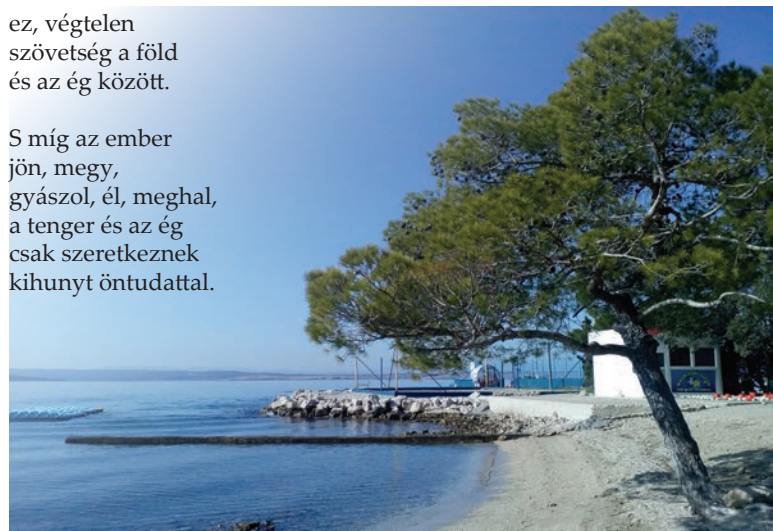
Tenger és ég

A tengerre most
ráfeküdt az ég,
és ő lusta szeretőként
széttárta a kezét.

Ölén hajó ring,
ősz haja szárnycsapás.
Egymást nem érintő,
örök összetartozás

ez, végtelen
szövetség a föld
és az ég között.

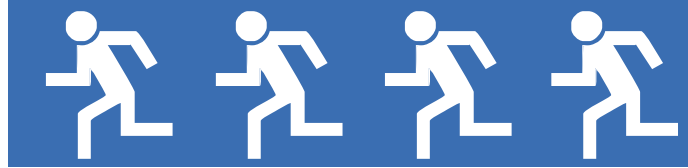
S míg az ember
jön, megy,
gyászol, él, meghal,
a tenger és az ég
csak szeretkeznek
kihunyt öntudattal.

MOLNÁR JÓZSEF

Hallgat a mély

Fodor András: *Könyomat* című
verse nyomán

Temetni kell az embert,
aki el van zárva teremtoi
csillagától?

Csak a süket és néma
tudja, de ő be van zárva
magánya
oszlopába.
Jobb is, ha nem tudjuk,
lecsapna rá az érdek,
állatkertben mutogatnák,
múzeumok falába
vinnék kiállítani.

Kik terjesztik a kórt,
miért kell az élt,
mint a birkát, levágni?

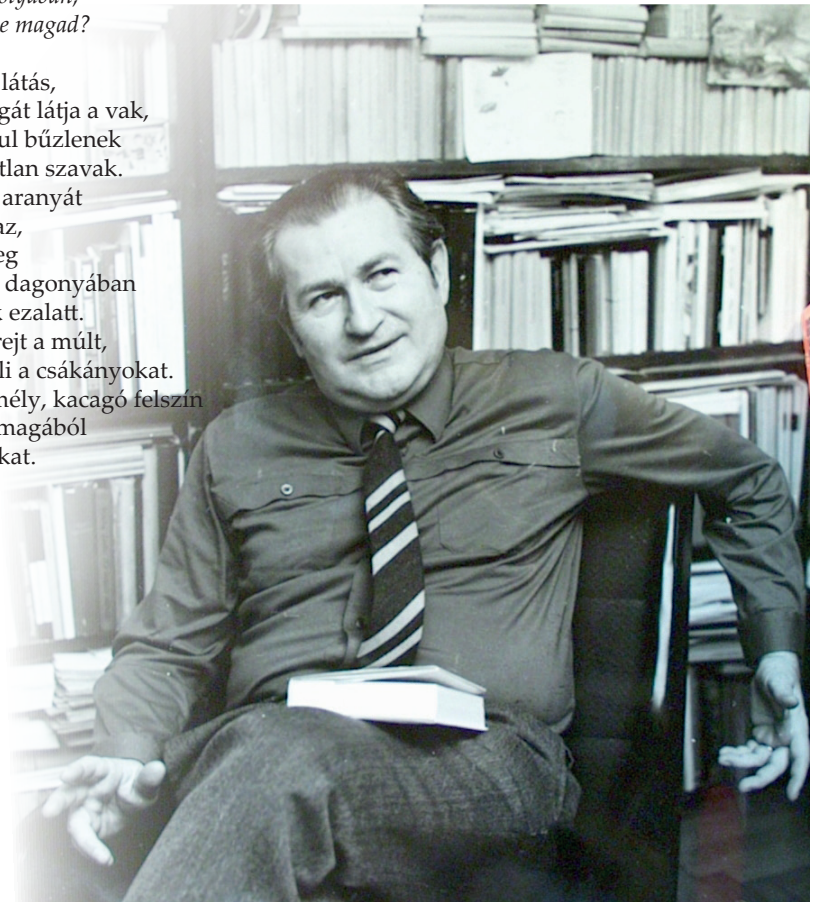
A válaszra várók állnak,
mint a Bálám szamara.

*legyél bölcs,
mi megyünk
a süllyesztőbe,
isten marad.*

Száradnak az olajfák,
párducként kúsznak
az olajkutak.
Alacsony hullámú
tébolydákban
mosnak agyat.
Szöges kerékként
kattog az idő,
vízért rimánkodók
könyörögnek
egy csepp tengerért;
a történelmet ismerők
meg bujkálnak a föld alatt,
közben kiszolgáltatottak százazrei
jönnek parttalan,
kinyújtott markaikban
a meglepetés-semmi,
az olcsó húsnak híg a leve.
Forog a kerék,
hajt a fegyverek malma,
a gondolkodni tudó
könyveit siratja.

*az agyhalott ember,
bárgyú mosolyában,
isten, látod-e magad?*

Nincs már látás,
csak önmagát látja a vak,
mosdatlanul búzlenek
a kimondatlan szavak.
A becsület aranyát
ellepte a gaz,
a rút, a féreg
sosem volt dagonyában
mosakodik ezalatt.
Hogy mit rejt a múlt,
nem érdekli a csákányokat.
Hallgat a mély, kacagó felszín
dobálja ki magából
a csótányokat.

NAGYGYÖRGY ERZSÉBET

Isten körül

Csillagfényből, szélből, ködgomolyból, földből gyúrt a lét,
s teremtet belőlem, szépre, csendre, szeretetre, versre éhezőt.
Vágyak, gondolatok villanása terelte, formálta szellemem,
csodákról álmódott a lényem,
miközben, Isten körül pörgött, forgott a lelkem.

TÉPŐ DONÁT

Halott pénz?

„It's not Michael Jackson and this is not Thriller”
 (Run DMC: King of Rock)

Vészjósló hangok keringenek a városi betonzsungelekben. Láthatatlan háború dúl, a résztvevők szavakkal harcolnak, mondatokkal fenyegetnek, lírikus taposóbombákat helyeznek el papíron.

De szó sincs területi vitáról vagy vallási nézeteltérésekről, az indokokat leginkább az urbánus kultúrák hazánkba való integrálódásában kereshetjük. A '80-as évek végén hirtelen ránk ömlött Nyugat egy dekáddal később már kitermelte a tengeren túlról hódító, szövegbázisú ellenkultúra, a hipp-hopp hazai élvonalának alapbázisát. Az eredetileg szabadverses *spoken word*-ből táplálkozó, a rímtechnikát előtérbe helyező kifejezőmód hamar elterjedt az ezredforduló előtt idehaza is, csak hogy a műfaj aranykorának számítótizede szinte teljesen ellentétes képet mutat azzal, amit ma látunk a médiacsatornákon.

Abban az időben a hipp-hopp még igazi közösségi műfaj volt, nem lehetett úgy egymagadban, otthon a számítógép előtt dalokat gyártani, mint manapság. A szcena tagjai eléggé egymásra volt utalva, a kiadók nem karoltak fel vidéki csóró rappereket (Sírások, Jó Faszik Klubja, Mega Sound System, War nin'shotz), és a mai olcsó digitális technika vagy a közösségi média még sehol sem volt. Ha valaki demót, borítót, sokszorosítást, alapokat szeretett volna, a klipről nem is beszélve, akkor jó kapcsolatokra és a többiek segítségére szorult. De a legfontosabb különbség talán a tartalmi mondanivalóban ölt látványos képet, hiszen az eredeti társadalomkritikus szellemiségből mára alig maradt valami, egy-egy elhivatott régi iskolás előadón és pár újkori követőjén kívül már aligha foglalkozik bárki is kényes politikai vagy szociális kérdésekkel, netán a faji egyenlőtlenséggel.

A hipp-hopp uralkodó popzenei műfajjá vált, az újkori ifjúság meghatározó esz-

merendszerévé és magatartásformájává, felkapott zászlóvivőik pedig annak rendje és módja szerint koptak meg évről évre. A Youtube toplistáinak élén, a rádiókban, a fesztiválokon egymást váltják az ismertebb hipp-hopp gyökerű bandák, de miközben a rapzene hagyományosan a legkritikusabb, a társadalmi és politikai problémákra legérzékenyebb műfaj, addig itthon a megszámálhatatlan rapcsapat közül szinte egyik sem kritikus.

Olyan figurákról beszélünk, akik az ezredforduló környékén újra pozicionálták magukat a szcénán belül, vagy épp belesimultak az időközben pénzorientálttá vált műfajba. A centralizálódás a közélettel párhuzamosan az elmúlt években óhatatlanul végbe ment a zenei szubkultúrákon is, ennek megfelelően, ha egy előadó részt akar a tortából, kimond-

va vagy kimondatlanul, de vissza kell magát fognia. Nem csoda, hogy sablonos, semmitmondó, gyakran bugyuta dalok születnek, melyek legtöbbször az előadó önmagán való ajnázásán vagy az aktuális szívügyek századik átdolgozásán kívül semmire sem képesek. Ráadásul ma már bárki híressé válhat akár egy gagyi, lopott alappal, autotune-olt nulla hanggal és néhány soros értelmetlen dalszövegfoszlánnyal.

„Ibbi szekta, játszó sarok baba házban, káró papok hypeot kapok, lángot kapok lányokat kapok, csak válogatok csak válogat a gang, láncokkal hal a gang koncerten zaj a csend comprendes, ibbi ibbi gang gang gang, prof gang gang budapesten, faluba lenn ez pachee beat ember, ez pachee feat ember bestseller” / Pachee & Ibbi-gang: Profgang

A tömegtermelés természetéből adódó minőségi felhígulás leginkább a fiatalabb korosztálynak kedvez, akik így egyre silányabb alkotásokat szívnak magukba, hogy aztán majd tíz évvel később ők is továbbbírányítsák a műfajt.

De a fenyegető mondatok nem hálnak el, mindig akadnak úttörők vagy magányos harcosok, akik nem feledtetik, hogy miről is szól, honnan is indult ez a kultúra. Láthatatlan háború dúl, a résztvevők szavakkal harcolnak, és ha valami, hát ez a közeg biztosan a legmegfelelőbb platformja a vélemények kimondásának. A világhálón, a zeneclatáron, az élő koncerteken és a riportokban dördülnek el ezek a fegyverek, hogy újraformálják a közösség szemléletét. (Slow Village, Mulató Aztékok, Sör És Fű, Bobafett, Stereo Kollektív, Nem Közölt Sáv, Gege, Funktasztikus) Idővel ugyanis a popszakmába invertált hipp-hoppról törvényszerűen levált önmaga ellenkultúrája, amely azokból táplálkozik, akik kívül maradtak a

körön, vagy talán nem is akartak sohasem beljebb lépni, kitenni magukat az elveiket sértő kényeszeres döntéseknek, vagy egy bizonyos ponton túlmutató megalkuvásnak.

„Eső után én sem maradok száraz. És a pocso-lyákban tükröződő város neon zaja is csak rozsdaszagot áraszt. A jelen is csak vággyá fagyott fény. A szemem hosszan exponál, de nem ragyog már rég. És ez napról napra fáraszt. Sok a tájban elkent rúzsfoltt, lombladik csillagárban.” / Sör És Fű: Murderan

Eszükbe jut, hogy 1991-ben, amikor meghallották a Public Enemy „Fight The Power” című opusát, és beleszerettek a műfajba, mi járta át a testüket. Azóta is bennük van ez az érzés, még ha időközben átalakult, idomult, simult és tudatosabb is lett. Mások elvesztették, de önigazoló reflexeik máig elhittetik magukkal, hogy amivé váltak, annak létjoga sorsszerű, csillogó külsőségek, nyegle nyilatkozatok, bordélytanyák lepedőin virgonckodó lányok, és persze mindenki keményen dolgozik a pop-iparban. Mindenki más a föld alatt, ha nem vagy velünk, ellenünk, vészjósló hangok keringenek a városi betonzsungelekben, a szövegfoszlányok egyre erőteljesebbek, egyre megalázóbbak a vesztes fél számára, és mindig lehet tudni, ki az aktuális vesztes fél. De itt nyertesek sincsenek, talán csak a közönség, akiket a harc inspirálta hévvel írt szövegek ellátnak beszédtemával, eszelős rímpárok vagy üres szózatok, frappáns szövegtechnikai megoldások, melyek nyomban legendássá lesznek vagy olcsó, tucat szavakban tocsogó replikák.

A kultúra él, a verbális ütközetek tovább görgetik a műfaj jelenét, melyben a látszat ellenére szaporodnak a jobbnál jobb előadók, már csak azt kell velük megértetni, hogy a pénz halott, csak az alkotás számít.

www.tamaso.hu

Kis példányszámú könyvek és újságok gyártásának specialistája

BÍRÓ JÓZSEF

Adriano Spatola ... – , hogy

nehéz nehéz nehéz
szabadnak szabadnak szabadnak
lenni lenni lenni

:

zene zene zene
mindenhol mindenhol mindenhol
zene zene zene

:

arca
van

:

felejthetetlen

Kovács Gábor illusztrációja

VÁLTSON DIGITÁLISRA!

Olvassa a Nyugat Plusz magazin
digitális változatát!

your digital media
Dimag
dimag.hu

interaktív
tartalmak

folyamatosan
bővülő kínálat

IPad, PC, OSX
Android, Win8

FIVE INTERNATIONAL KFT. // UGYFELSZOLGALAT@DIMAG.HU

CSUKÁS ISTVÁN

Hungária Egyetem

A régi Hungária kávéházzól van szó, ahol felsőfokú oktatás folyt ifjú koromban, s ahol többet tanultam, mint a hivatalos egyetemen, pedig jártam kettőre is. A Hungária Egyetem ezzel szemben úgynevezett szabadegyetem volt, a szó mindenféle értelmében! Például az éppen szabadlábbon lévő újságírók és írók jártak oda és szabadúszó, állástalan ifjú költők. Reggeltől estig elüldögélhettünk egy szimpla mellett, vagy egy pohár víz mellett. Voltak kihelyezett tanszékek is, például a Marika preszszó, ahová Fejes és Szakonyi járt, vagy a Belvárosi, de az igazi universitas a Hungária volt.

Nemcsak azért, mert az épületben voltak a könyvkiadók, szerkesztőségek, hanem mert a múlt nagy szellemei is itt lebegtek a gyönyörű freskók alatt. Egyszer feljött vidékről egy morcos arcú prózaíró, és Pestre szakadt barátjával álltak a Hungáriában a márvány mellékhelyiségben. A Pestre szakadt költőbarát sóhajtozva suttogott. „Mi bajod van?” – mordult rá a morcos író. „Hát nem tudsz meghatódni? Itt pisilt Kosztolányi, Osvát, Karinthy...” A morcos író irigykedve horkantott rá: „Jó nektek! Benne vagytok a folyamatban.”

Engem Kellér Bandi bácsi vitt le, aki akkor a Művelt Nép című hetilapnál dolgozott, s aki egy két lábon járó anekdotagyűjtemény volt, szerencsére sokat meg is írt, de a legtöbbit élőszóban mondta el. Most csak két szállóigét idézek fel, az egyik, hogy a magyar újságírók három részre oszthatók, az első rész állásban van, a másik rész állás nélkül, a harmadik rész börtönben, azután cserélnek! A másik, hogy miért jó a kávéház? Azért, mert az ember nincs otthon, de mégis szabad levegőn.

Többségünknek nem is volt rendes otthona, rémes odúkbán, albérletekben laktunk, ahová csak aludni jártunk. A kávéházban éltünk, dolgoztunk, írtunk ezt-azt, verset, cikket, volt, aki „négerként” szocialista regényt írt (egy híres író nevében), majd ugyanezt a regényt levágó lektori jelentést. Sokszínűek voltunk és vidámak, így védekeztünk az országos elmebaj ellen. És szabadok is voltunk, de legalábbis szabadon gondolkoztunk, nem féltünk semmitől,

mert a nyomornak is meg van az előnye: ennél lejjebb már nem kerülhettünk.

Most csak egy történetet akarok elmesélni, amelyből kiderül, hogy az életnek tanultunk ezen az egyetemen.

Izgatottan tárgyaltuk a világot megrázó hírt, hogy lelőtték Kennedyt, a pincérek minden mondatunkat itták, hogy lesz-e világháború, a szép arcú kávéfőzőnő idegesítően sziszegte a presszógépet, egyszóval nagy volt a feszültség.

Csak egy kopott újságíró nem vett részt a feleségében, szorgalmasan körmölt valamit, sorban kérve a pohár vizeket. Majd felállt, zsebre vágva a papírost, és elindult. Gyalog, ahogy később kiderült, mert villamosra sem volt pénze. Egyenest az amerikai követségre ment, s becsöngetett. Kijött egy követségi ember s kérdezte, mit óhajt? „Egy siratóverset írtam az elnök halálára – felelte az újságíró. – Az özvegynek küldöm a magyar költők nevében!” És csendesen felzokogott. A követségi ember udvariasan átvette a költeményt, bevitte a követnek. Az újságíró türelmesen várt, és nem hiába! A követségi ember visszajött s egy csekket nyújtott át az özvegy nevében. A csekk ezer dollárra volt kitöltve. Az újságíró átvette, de mivel sokat próbált ember volt, gondolta, itt még lehet egyet csavarni. „Forintot is kérnék. Útiköltségre” – mondta. A követségi tisztviselő zavartan kotorászott a zsebeiben s átnyújtott ötszáz forintot.

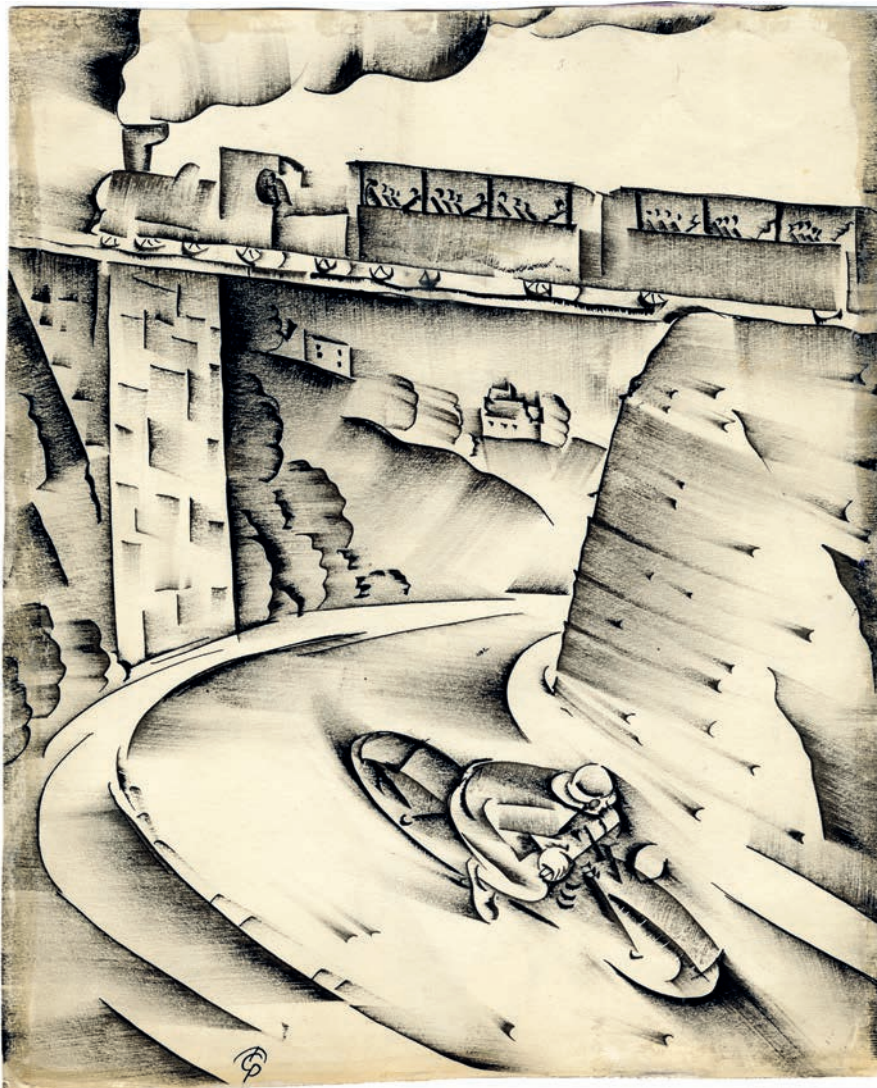
Az újságíró taxival jött vissza a Hungáriába, rendelt tíz lágytojást pohárban, haboskávával. Fölényesen lobogtatta az ezerdolláros csekket, s mindent elmesélt két lágytojás között.

Döbönt csend lett a kávéházban, csak a tollak percegése hallatszott.

Majd fél óra múlva húsz magyar költő állt az amerikai követség kapujában, lobogtatták a siratóverseket. A követ kinézett az ablakon s kiüzent, nem kell több vers! A húsz költő zajongva toporgott, mire a kapuban álló rendőrök elzavarták őket.

Mert mi a tanulság? Hogy egy zseniális ötletet csak egyszer lehet elsütni.

S hogy honnan tudom én, mi történt a követés előtt? Onnan, hogy ott álltam én is, az első sorban, a hoppon maradottak között.

*„A nyárspolgár azt hiszi, hogy a művészet művelődési anyag.
A többé-kevésbé normális ember tudja, hogy élmény, amely felveri az életörömet.”*

Márai Sándor

A MOLNÁR-C. PÁL MŰTEREM – MÚZEUM AJÁNDÉKA A NYUGAT PLUSZ OLVASÓINAK!

A mű címe:

MOLNÁR-C. PÁL: Múlt és jelen

Molnár-C. Pál (1894–1981) festőművész a Gellért-hegy oldalában, egy Ménesi úti villában élt és alkotott ötven éven át. Halála után, 1984-ben kisebbik lánya, dr. Csillag Pálné Éva, családi gondozású magánmúzeumot hozott létre, ahol a művek a születésük helyén láthatók.

A múzeum címe: 1118 Budapest, Ménesi út 65.

E-mail: info@mcpmuzeum.hu

Nyugatplusz

Agócs Sándor		Gágyor Péter	Köves István	Schwalm Zoltán
Ambrus József		Géczy János	Krusovszky	Sediánszky Nóra
Andrasew Iván		Gulyás Miklós	Dénes	Simon Zoltán
Angyal Gyula		Csaba	Kulcsár Attila	Sipos Lajos
Antal László	Csepcsányi Éva	Györe Balázs	Lackfi János	Sós Dóra
Ardamica Zorán	Cserhalmi Imre	Györffy Ákos	Lárai Eszter	Spangyel Péter
Baán Tibor	Cséka György	Gyukics Gábor	Légrádi György	Spányik Miklós
Babics Imre	Csikós Attila		Attila	Susanna Lakner
Bacsó Flóra	Csontos Márta		Lukács Sándor	Szabó Zoltán
Bak Rita	Csukás István		Major Árvácska	Attila
Baka L. Patrik	Debreczeny	Halmi Tibor	Miske Emő	Szappanos Gábor
Barabás Szilvia	György	Hartay Csaba	Molnár Ilma	Szarka Tamás
Baranyovics Borisz	Deér György	Hegedűs Mária	Molnár József	Szauer Ágoston
Batári Gábor	Diósi Imre	Hegyti Botos Attila	Morkuszt Tamás	Szeivolt István
Benkő Vivien Cher	Diósi Réka	Hekl Krisztina	Murányi Zita	Szeles Judit
Bereményi Géza	Döbrössy Péter	Horváth Gábor	Nagygyörgy	Szepes Erika
Bertók László	Draskóczy Ágnes	Miklós	Erzsébet	Szepesi
Bíró József	Erdélyi Melinda	Horváth Orsolya	Nagy Lea	Zsuzsanna
Bíró Kinga	Falussy Lilla	Illés Zoltán	Nagy Zopán	Szigeti György
Boda Zsuzsanna	Farkas Gábor	Jahoda Sándor	Nagy Zsuka	Szilágyi Ábel
Boldogh Dezső	Fellinger Károly	Jeney Tóth Kitti	Németh Pákolicz	Szilágyi Gábor
Bolemant László	Fenyves Marcell	Jóna Dávid	Tamás	Szilágyi József
Boros Attila	Fenyvesi Ottó	Juhász Zsuzsanna	Némethi Rudolf	Szkárosi Endre
Bozók Ferenc	Ferencz Mónika		Novák Valentin	Szöllösi Hajni
Bujdosó Alpár	Ferenczfi János	Kabai Lóránt	Nováky Erzsébet	Szűgyi Zoltán
Choli Daróczy	Filip Tamás	Kaiser László	Nyitrai Kata	Tamás Menyhért
József	Fodor Ákos	Kal Pintér Mihály	Nyírfalvi Károly	Tépő Donát
Czeizel Endre	Fráter Zoltán	Karácsony Tamás		Tóth Ervin
Czigány György	Gaál Tibor	Kálly Molnár	Oláh András	Török Áron
Császár László	T-Boy	Péter	Ószi Róbert	Tőzsér Árpád
Csehy Zoltán	Gajdos Kinga	Kántás Balázs	Palya Bea	Turbók Attila
		Kántor Péter	Pálfy Erika	Turczy István
		Kányádi Sándor	Pálóczi Antal	Valla Attila
		Kelemen (Nemes)	Pásztor Attila	Varga Imre
		Anna	Pátkai Rozina	Varga Lilla
		Kemény István	Petőcz András	Varga Tibor
		Kemény János	Péntek Gábor	Vass Tibor
		Kemény Lili	Polgár Ádám	Váczy András
		Kerekes Tamás	Pozsgai Zsolt	Vincze Károly
		Kerékgyártó	Pusztay Réka	Viola Szandra
		Kálmán		Vörös István
		Kertész Ákos	Rada Lívია	Zalaba Zsuzsa
		Keömley Anna	Radnai István	Zalán Tibor
		Kéring Gábor	Réfi Zsuzsanna	Zambrotta
		Kilián László	Rónay László	Z. Németh István
		Kis Pál István	Rožňo Jitka	
		Kisteleki Dóra	Saitos Lajos	
		Kiss Mária	Sajdik Ferenc	
		Komor Zoltán		
		Kontra Ferenc		
		Kovács Gábor		
		Kóbor Adriána		

újnyugat

IRODALMI KÖR